

Miksi hallitukset kompuroivat

**TUTKIMUS PUOLUEIDEN KANNATAJIEN
NÄKEMYSEROISTA**

© e2 ja kirjoittajat

ISBN 978-952-5895-98-8

Ulkoasusuunnittelu, taitto ja graafit: Juha Rätty / j-form.fi

Paino: Jäljentämö Jokela 2016

Ville Pitkänen, Jussi Westinen

Miksi hallitukset kompuroivat?

**TUTKIMUS PUOLUEIDEN KANNATAJIEN
NÄKEMYSEROISTA**

e2
www.e2.fi

Sisältö

Saatteeksi	3
Tiivistelmä tuloksista	4
Tutkimuksen lähtökohdat	5
Vasemmisto-oikeisto-jako jyrkentyneet 2015 eduskuntavaalien jälkeen	6
Arvoliberaali-arvokonservatiivi-jako lisää hallituksen ja opposition vastakkainasettelua	9
Hallitusrintaman kannattajilla kapea yhteinen asiapohja	12
Kansainväliset suhteet ja maahanmuutto hajottavat sekä hallitus- että oppositiorintamaa	15
Ketkä ovat säilyneet puolueuskollisina, ketkä ovat vaihtaneet leiriä?	19
Keskustan jättäneet ovat huolissaan eriarvoistumisesta ja leikkauksista	19
Sekä arvoliberaaleissa että arvokonservatiiveissa tyytymättömyyttä kokoomukseen	22
Perussuomalaiset hajoaa moneen suuntaan – taustalla tyytymättömyys leikkauksiin ja demokratian toimivuuteen	26
Poliittinen liima lopussa – puolueilta puuttuu yhteinen missio	30
Onko yhtenäinen hallituspohja mahdottomuus?	31
Ristiveto repii puolueita sisältä päin	32
Kaikkea on kokeiltu ja turhautuminen kasvaa	32
Puoluekenttä ryhmittynyt Suomessa ja Ruotsissa identtisesti – ratkaisu blokkipolitiikasta?	33
Puolueet tarvitsevat rehellisyyttä, rohkeutta ja visioita	34
Liitteet	38
Lähteet	42

Saatteeksi

Menossa on toinen peräkkäinen vaalikausi, jolloin Suomessa ihmetellään poliittisen päätöksenteon hankaluuksia. Uudistuksia käynnistetään, mutta prosessit etenevät vaivoin, esityksiä vedetään takaisin ja päätösten seuraukset ovat epävarmoja. Tilannetta vaikeuttaa kärjistynyt julkinen keskustelu ja epäluulo. Ongelmia on selitetty hallituskoalitioden heikkouksilla, asioiden vaikeudella ja kansainvälisillä epävarmuuksilla. Myös poliitikkojen taitoja on epäilty.

Tässä tutkimuksessa selvitetään, miten kansalaisten näkemyserot selittävät päätöksenteon vaikeuksia. Löytyykö aatteellista liimaa ja yhteisymmärrystä asioista, joiden varaan päätöksentekoa voidaan rakentaa? Tutkijat **Ville Pitkänen** ja **Jussi Westinen** uskaltavat esittää myös ison kysymyksen: onko yhtenäisen enemmistöhallituksen muodostaminen mahdollista Suomessa?

Demokratian ongelmien korjaaminen edellyttää tietoa ja tilanteen ymmärtämistä. Siksi tämä tutkimus on tehty.

Kiitokset tekijöille ja tiimin tukena olleelle yliopistoharjoittelija **Annika Sipilalle**.

Helsingissä 26.10.2016

Karina Jutila

johtaja, e2

Tiivistelmä tuloksista

Vasemmisto–oikeisto-jako on syventynyt äänestäjäkunnassa 2000-luvulla ja erityisesti viime eduskuntavaalien jälkeen. Vasemmistoliiton, SDP:n ja vihreiden äänestäjäkunnat ovat vasemmistolaistuneet, perussuomalaisten ja kokoomuksen oikeistolaistuneet.

Hallituspuolueiden kannattajat ovat pääosin oikeistolaisia ja arvokonservatiivisia, pääoppositiivipuolueiden kannattajat pääosin vasemmistolaisia ja arvoliberaaleja. Näiden kahden ulottuvuuden perusteella hallitus–oppositio-jako on hyvin selkeä ja nykyinen hallitus on yhtenäisin vaihtoehto kaikista mahdollisista enemmistökoalitioista.

Yhdistäviä asiakysymyksiä hallituspuolueiden kannattajilla on silti vain vähän. Tarkasteltavien aineistojen 50 asiakysymyksestä vain viisi yhdistää hallituspuolueita. Niitä ovat muun muassa leikkausten tukeminen, maanpuolustushenkisyys ja näkemys siitä, että Suomella on jo riittävän iso rooli globaalien ongelmien ratkaisemisessa.

Eripuraa aiheuttavia asioita on enemmän sekä hallitus- että oppositiorintaman sisällä. Niitä ovat esimerkiksi maahanmuuttajien kotouttaminen ja vapaa liikkuvuus, Venäjä-suhteet ja EU-velvoitteet, työurien pidentäminen ja koko maan asuttuna pitäminen.

Näkemyseroja on myös puolueiden kannattajakuntien sisällä, mikä selittää äänestäjien liikkuvuutta. Keskustasta vihreisiin ja vasemmistoon siirtyneet ovat huolissaan leikkauksista ja eriarvoistumisesta. Keskustalle lojaalit ovat huomattavasti tyytyväisempiä yhteiskunnan tilaan kuin puolueen jättäneet äänestäjät.

Kokoomuksessa on ristivetoa kahteen vastakkaiseen suuntaan. Kokoomuksesta vihreisiin siirtyneet arvoliberaalit äänestäjät eivät kannata leikkauksia ja kokevat, että Suomen tulisi huolehtia enemmän maahanmuuttajista ja ottaa globaalia vastuuta. Perussuomalaisiin on siirtynyt arvokonservatiivisia, suomalaiset etusijalle laittavia äänestäjiä.

Perussuomalaisista on siirtynyt äänestäjiä eniten vasemmistoon, erityisesti SDP:hen. He eivät hyväksy leikkauspolitiikkaa. Perussuomalaisten kannattajia on siirtynyt runsaasti myös äänestämättömiin tai eduskunnan ulkopuolisiin puolueisiin. He ovat hyvin maahanmuuttovastaisia ja pettyneitä demokratian toimivuuteen.

Tutkimuksen lähtökohdat

Poliittinen päätöksenteko on ollut Suomessa viime vuosina hankalaa. Eri hallituskoalitioita on kokeiltu, mutta yksikään ei ole vaikuttanut erityisen toimivalta. Kansalaiset ovat menettäneet uskoaan poliitikkojen päätöksentekokykyyn.¹ Pettymys politiikkaan on lisännyt äänestäjien liikkuvuutta, ja 2010-luvulla Suomessa on nähty poikkeuksellisen suuria kannatussiirtymiä vaalikausien aikana ja vaaleissa.²

Muuttuneen puoluekannatuksen vuoksi enemmistöhallitusta ei ole enää mahdollista rakentaa kahden suuren puolueen varaan. 2010-luvulla samassa hallituskoalitiossa ovat olleet niin eduskunnan vasemmistolaisin ja oikeistolaisin kuin arvokonservatiivisin ja arvoliberaalein puolue.³ Puolueilla on ollut vaikeuksia sovittaa yhteen kannattajiensa eriäviä preferenssejä. Äänestäjät ovat olleet hämmentyneitä politiikan koukeroisuudesta.⁴

Vuoden 2015 vaalien jälkeen hallitus muodostettiin uudelle pohjalle keskustan, kokoomuksen ja perussuomalaisen varaan. Tässä tutkimuksessa vastataan seuraaviin kysymyksiin:

- Onko uusi hallituspohja yhtenäinen äänestäjien arvojen ja asenteiden perusteella ja onko yhtenäisen enemmistöhallituksen muodostaminen edes mahdollista Suomessa?
- Mitä voidaan ennakoida tapahtuvan: ovatko poliittisen päätöksenteon vaikeudet ohimenevä ilmiö vai politiikan realiteetti jatkossa?

Tutkimuksessa analysoidaan keväällä 2016 kerättyä kyselyaineistoa, johon vastasi 4 705 kansalaista, ja 2000-luvun eduskuntavaalitutkimusaineistoja.

Tutkimuksessa tarkastellaan ensin hallitus- ja oppositiorintamien aatteellista liimaa. Kuinka hallitus- ja oppositiopuolueiden kannattajat sijoittavat itsensä vasemmisto–oikeisto- ja arvoliberaali–arvokonservatiivi-ulottuvuuksille?

Seuraavaksi tutkimuksessa analysoidaan, mitkä asiakysymykset yhdistävät ja erottavat hallituspuolueiden ja mitkä oppositiopuolueiden kannattajia. Mistä asioista löytyy yhteisymmärrys ja mistä asioista ollaan eripuraisia?

Viimeisessä osiossa tarkastellaan äänestäjien liikehdintää vuoden 2015 vaalien jälkeen. Miten hallituspuolueista lähteneet eroavat arvoiltaan ja asenteiltaan niistä, jotka ovat pysyneet keskustan, kokoomuksen ja perussuomalaisen kannattajina? Miten kaikki edellä mainitut tekijät selittävät päätöksenteon hankaluuksia suomalaisessa politiikassa?

Vasemmisto-oikeisto-jako jyrkentyntä 2015 eduskuntavaalien jälkeen

- Vasemmisto-oikeisto-jako on syventynyt 2000-luvulla
- Perussuomalaisten kannattajakunta on oikeistolaistunut eniten
- Myös kokoomus on oikeistolaistunut, keskustassa ei muutoksia
- Vasemmistoliitossa, SDP:ssä ja vihreissä on tapahtunut vasemmistolaistumista
- Tilanne on ollut vastaava viimeksi 1990-luvun alussa: hallituspuolueiden kannattajat ovat pääosin oikeistolaisia ja oppositiopuolueiden kannattajat pääosin vasemmistolaisia

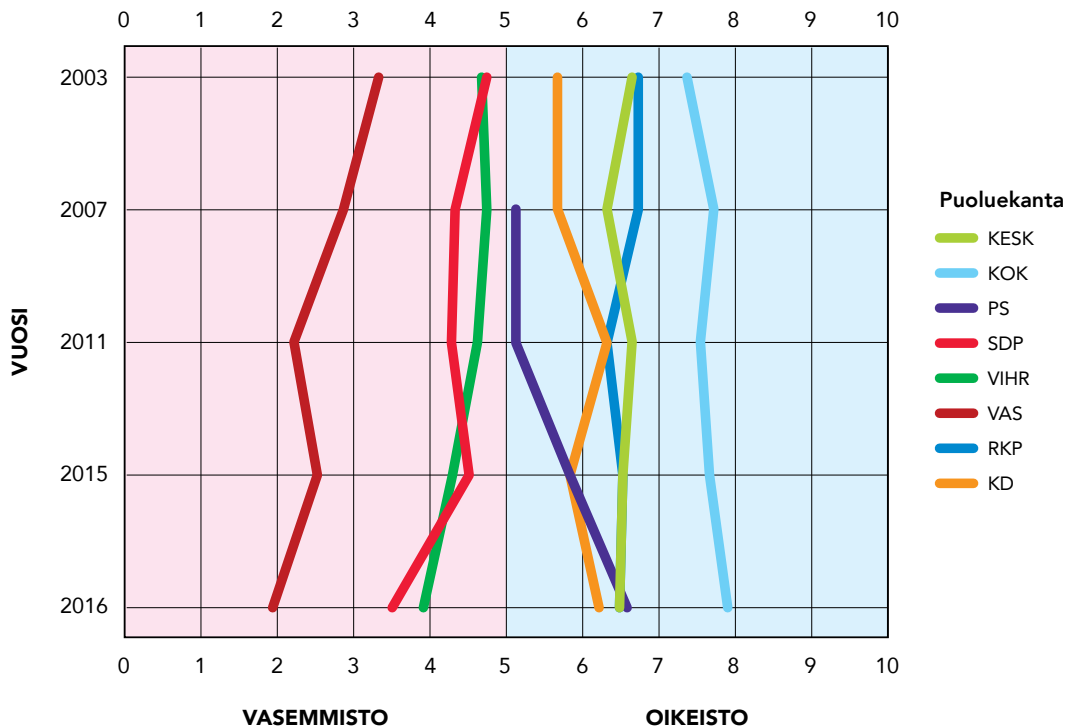
Kuvio 1 osoittaa eduskuntapuolueiden kannattajien keskimääräisen sijainnin vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella vuosina 2003–2016.⁵ Vasemmisto-oikeisto-jako⁶ on syventynyt 2000-luvulla ja erityisesti viime eduskuntavaalien jälkeen.⁷ Eduskunnan oikeistolaisin puolue (kokoomus) ja vasemmistolaisin puolue (vasemmistoliitto) ovat nyt äänestäjäkunnaltaan kauempana toisistaan vuosikymmeniin.

Kokoomus on siirtynyt 2000-luvulla jonkin verran oikealle. Poikkeuksen muodostaa vaalikausi 2007–2011, jolloin puolue oli hallituksessa yhdessä keskustan, vihreiden ja RKP:n kanssa. Vasemmistoliiton kannattajakunta on nyt enemmän vasemmalla kuin kertaakaan aikaisemmin tällä vuosituuhannella (1,93 asteikolla 0–10).⁸ Vasemmistoliiton kohdalla poikkeuksen muodostaa vaalikausi 2011–2015, jolloin puolue osallistui laajaan koalitionhallitukseen yhdessä kokoomuksen, RKP:n, SDP:n, vihreiden ja KD:n kanssa. Vasemmistoliiton kannattajakunta näyttää vasemmistolaistuvan silloin, kun puolue on oppositiossa (2003–2011, 2014–).

Yksittäisistä puolueista suurin muutos on tapahtunut perussuomalaisten äänestäjäkunnassa. Puolueen kannattajat sijoituivat vuosina 2007 ja 2011 poliittiseen keskustaan, mutta vuonna 2015 perussuomalaisten äänestäjäkunta oli siirtynyt jonkin verran oikealle (0,69 yksikköä). Vuosi vaalien jälkeen puolue on jatkanut oikeistolaistumistaan (0,78 yksikköä).

Keväällä 2016 perussuomalaisten kannattajakunta oli kaikista eduskuntapuolueista toiseksi oikeistolaisin – kannattajien sijainti on tosin lähes identtinen keskustan ja RKP:n kanssa. Viimeisen vuoden aikana tapahtunut muutos johtuu osin siitä, että vasemmistolaiset duunarit ovat siirtyneet

Kuvio 1. Äänestäjien sijainti vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella puoluekannan mukaan vuosina 2003–2016.

Lähdeaineistot: Kansalliset eduskuntavaalitutkimukset 2003–2015 (FSD 1260, 2269, 2653, 3067), e2-tutkimusaineisto 2016.

perussuomalaisista SDP:hen. Perussuomalaisiin on jäänyt jäljelle vain ydin-kannattajajoukko.

SDP:n kannattajien keskimääräinen sijainti oli vuosina 2003–2015 poliittisesta keskustasta hieman vasemmalla. Kuluvalla vaalikaudella SDP:n kannattajakunta on tehnyt selkeän harppauksen vasemmalle (1,01 yksikköä). Vihreät ovat siirtyneet jonkin verran vasemmalle (0,38 yksikköä) oppositiokauden aikana. Aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna vihreät eivät ole koskaan aikaisemmin olleet näin vasemmistolaisia.⁹ Muutos opposition kannattajakunnissa voi liittyä puolueiden toimintaan. SDP, vasemmistoliitto

ja vihreät ovat puolueina kritisoineet leikkauksia ja leimanneet hallituksen politiikan oikeistolaiseksi.

Keskustan ja RKP:n kannattajien keskimääräinen sijainti on pysynyt vakaana koko 2000-luvun ajan. Molempien kannattajakunnat sijaitsevat jonkin verran oikealla, eikä niitä hetkauta hallitus-oppositio-asema. Kristillisdemokraatit ovat niihin verrattuna hieman lähempänä poliittista keskustaa.

Kaikki hallituspuolueet sijaitsevat nyt oikealla ja kaikki vasemmistolaiset puolueet ovat oppositiossa. Viimeksi tilanne on ollut yhtä selkeä vaalikaudella 1991–1995. Myös silloin kaikkien hallituspuolueiden (KESK, KOK, RKP, SKL) äänestäjäkunnat sijaitsivat oikealla ja kaikki ne puolueet, joiden äänestäjät sijaitsivat pääosin vasemmalla (SDP, VAS, VIHR), olivat oppositiossa.¹⁰ Polarisatio vasemmisto-oikeisto-akselilla on nyt jopa suurempaa kuin 1970-luvun lopulla tai 1990-luvun alussa.¹¹

Arvoliberaali–arvokonservatiivi- jako lisää hallituksen ja opposition vastakkainasettelua

- Keskustan, kokoomuksen ja perussuomalaisten kannattajien enemmistö on arvokonservatiiveja
- SDP:ssä, vihreissä ja vasemmistoliitossa enemmistö on arvoliberaaleja
- Nykyinen hallitus on vasemmisto–oikeisto- ja liberaali–konservatiivi-jakojen perusteella yhtenäisin vaihtoehto kaikista mahdollisista enemmistöhallituspohjista

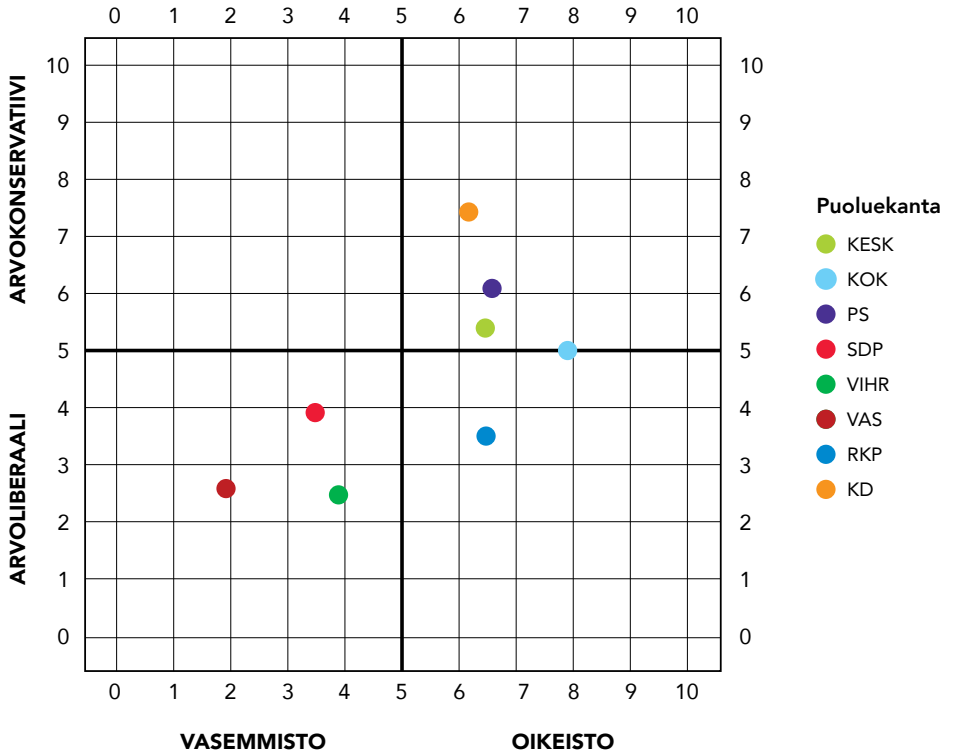
Kuvio 2 osoittaa, että nykyinen hallituspohja on paitsi kannattajien vasemmisto–oikeisto-, myös liberaali–konservatiivi-sijainnin perusteella jokseenkin yhtenäinen. Kaikkien hallituspuolueiden äänestäjät ovat oikeistolaisia ja jonkin verran konservatiivisia. Keskustan, kokoomuksen ja perussuomalaisten hallitus on yhtenäisin mahdollinen enemmistökoalitio. Kaikissa muissa vaihtoehtoissa äänestäjien välinen yhteenlaskettu etäisyys olisi näillä ulottuvuuksilla suurempi.

Perussuomalaisten kannattajat asemoivat itsensä keskustalaisia ja kokoomuslaisia arvokonservatiivisemmiksi. Heistä arvokonservatiivisiksi itsensä luokittelee 55 prosenttia ja arvoliberaaleiksi 18 prosenttia. Perussuomalaiset on ainoa hallituspuolue, jonka kannattajista selvä enemmistö kuuluu arvokonservatiiveihin. Keskustalaisista arvokonservatiiveina itseään pitää 45 prosenttia ja arvoliberaaleina 30 prosenttia. Kokoomuslaisista arvokonservatiiveja on 44 prosenttia ja arvoliberaaleja 38 prosenttia – kokoomuslaiset sijaitsevat kaikkein lähimpänä ulottuvuuden keskikohtaa.

Hallituspuolueiden kannattajien selvä enemmistö sijoittaa itsensä poliittiseen oikeistoon. Selvä enemmistö keskustalaisista (68%) ja perussuomalaisista (70%) sijoittaa itsensä oikealle. Kokoomuslaisista lähes kaikki ovat oikeistolaisia (97%). Vasemmistoon itsensä sijoittavia on kaikissa hallituspuolueissa vähän (KESK 5%, PS 13%, KOK 1%). Keskustalaisista itsensä poliittiseen keskustaan sijoittaa vain 27 prosenttia puolueen kannattajista.

Myös pääoppositiipuolueiden kannattajat muodostavat melko yhtenäisen joukon. SDP:n, vasemmistoliiton ja vihreiden kannattajat ovat vasemmistolaisia ja liberaalimpia kuin hallituspuolueiden kannattajat.

Kuvio 2. Äänestäjien sijainti vasemmisto-oikeisto- ja arvoliberaali-arvokonservatiivi-ulottuvuuksilla puoluekannan mukaan.

Lähdeaineisto: e2-tutkimusaineisto 2016.

Pääoppositiipuolueiden kannattajat ovat lähellä toisiaan myös arvoliberaali-arvokonservatiivi-ulottuvuudella. Arvoliberaalien osuudet ovat: SDP 58 %, vihreät 84 %, vasemmistoliitto 81%. Arvokonservatiivien osuudet ovat näissä puolueissa pieniä (SDP 16%, vihreät 5% ja vasemmistoliitto 7%).

SDP:n kannattajista 81 prosenttia, vihreiden kannattajista 69 prosenttia ja vasemmistoliiton kannattajista 96 prosenttia sijoittaa itsensä vasemmistoon. Oikeistolaisena vihreistä pitää itseään vain 19 prosenttia. Vihreiden kannattajat ovat siis selkeästi vasemmalle kallellaan. Puolue on silti ollut haluton asemoitumaan vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle.¹²

Pienemmistä puolueista sekä RKP että kristillisdemokraatit sijoittuvat samaan ryhmään hallituspuolueiden kanssa vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella. Arvoulottuvuudella KD:n kannattajat ovat eduskuntapuolueiden kannattajista kaikkein arvokonservatiivisimpia, kun taas RKP:n kannattajat sijoittuvat arvoliberalina hyvin lähelle muita oppositiopuolueita.

Hallituksen ja opposition vastakkainasettelu sisältää sekä uutta että vanhaa. Puoluekentän vanha vastakkainasettelu on nojautunut vasemmisto–oikeisto-jakoon, mutta uudemmat ristiriidat ovat syntyneet enemmän arvoliberali–arvokonservatiivi-ulottuvuudella.¹³ Se koskee sosioekonomisten kysymysten sijaan esimerkiksi seksuaalisten ja etnisten vähemmistöjen oikeuksia, sukupuolten tasa-arvoa, perhekäsityksiä ja uskontoa.

Kulloinenkin hallituspohja voi vaikuttaa äänestäjien sijoittumiseen eri ulottuvuuksilla. Syksyllä julkaistu e2:n artikkeli puolueiden imagoista osoitti, että hallituspuolueiden kannattajat ovat taipuvaisia antamaan parempia arvioita niistä puolueista, joiden kanssa ne ovat samassa hallituksessa.¹⁴

Istuva hallitus on profiloitunut tiukalla taloudenpidolla, pyrkimyksellä uudistaa työmarkkinoita ja yrittäjämönteisyydellä, mikä voi näkyä puolueiden äänestäjäkunnassa aiempaa oikeistolaisempina painotuksina. Oppositiopuolueet ovat arvostelleet voimakkaasti hallituksen leikkauspolitiikkaa, minkä seurauksena myös äänestäjäkunta on voinut omaksua aiempaa vasemmistolaisempia painotuksia.

Aikaisempi tutkimus osoittaa, että esimerkiksi vasemmistoliiton kannattajakunnasta tuli EU-myönteisempi ja vähemmän vasemmistolainen sateenkaarihallitusten aikakaudella (1995–2003). Keskustan kannattajakunnasta tuli puolestaan EU-myönteisempi keskustan ollessa johtoasemassa EU-politiikassa puolueen pääministerikausilla 2003–2011.¹⁵

Vasemmisto–oikeisto- ja liberaali–konservatiivi-jaot ovat osittaisessa päällekkäisyydessään poliittista vastakkainasettelua vahvistavia. Ne korreloivat keskenään (korrelaatiokerroin=0,48), sillä vasemmistolaisuus ja arvoliberalisuus sekä oikeistolaisuus ja arvokonservatiivisuus linkittyvät toisiinsa. Näiden kahden ulottuvuuden valossa hallitus–oppositio-asetelma vaikuttaakin selkeältä RKP:tä ja KD:tä lukuun ottamatta. Toisaalta äänestäjien sijainnit ulottuvuuksilla eivät kerro konkreettisesti, mikä hallitus- tai oppositiopuolueiden kannattajia yhdistää tai erottaa. Konkreettiset yhtäläisyydet ja eroavaisuudet ilmenevät tarkasteltaessa kannattajien näkemyksiä politiikan asiakysymyksissä.¹⁶

Hallitusrintaman kannattajilla kapea yhteinen asiapohja

- leikkauspolitiikka, maanpuolustushenki ja suhtautuminen globaaleihin ongelmiin yhdistävät

Hallituspuolueiden kannattajilla vain vähän yhdistäviä asiakysymyksiä:

- Tukevat yhä voimakkaammin leikkauksia ja kannattavat paikallista sopimista
- Katsovat Suomella olevan jo nyt riittävä rooli globaalien ongelmien ratkaisemisessa
- Tukevat vapaaehtoista maanpuolustustoimintaa

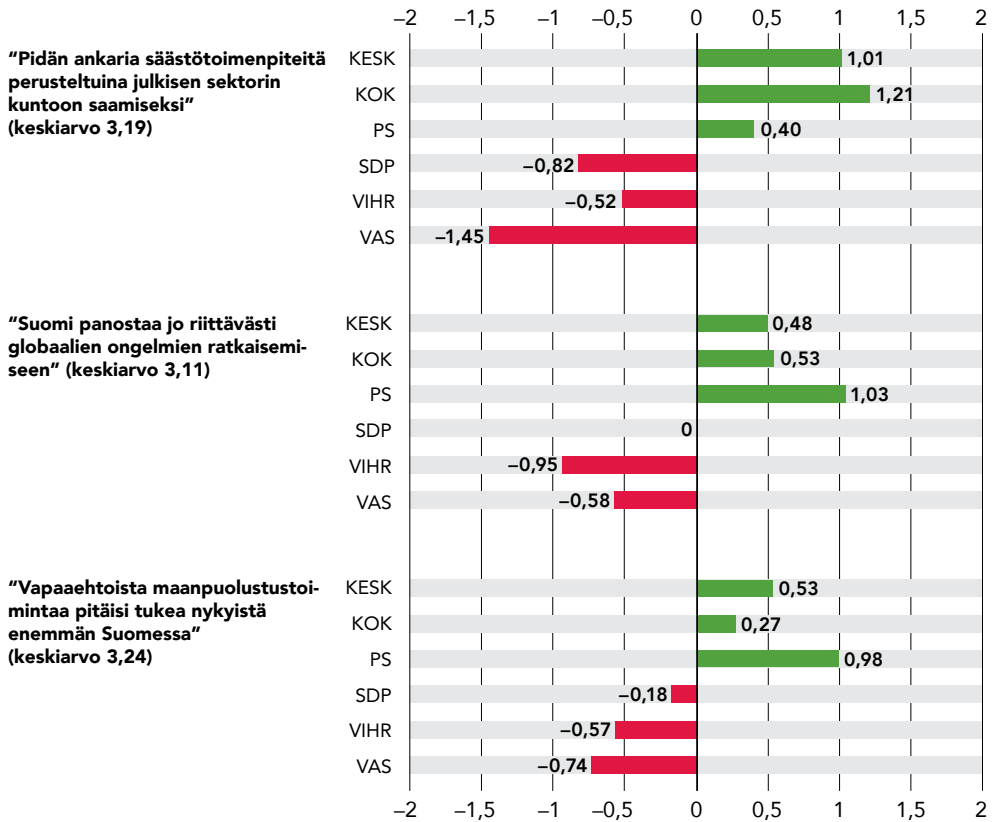
Vaikka hallituspuolueiden kannattajat ovat lähellä toisiaan ja pääoppositiopioliolueiden kannattajat lähellä toisiaan vasemmisto–oikeisto- ja arvoliberaali–arvokonservatiivi-ulottuvuuksilla, ei yhteisymmärrys ulotu käytännön politiikkaan. Aineistomme yli kahdestakymmenestä asiakysymyksestä hallitus- ja pääoppositiopioliolueiden kannattajia erottelee selvästi vain kolme. Vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimusaineistossa oli mukana yli 30 politiikan suuntaan ja asiakysymyksiin liittyvää väittämää, joista vain kaksi oli selkeästi hallitus–oppositio-asetelman mukaisia.

Kuviosta 3 näkyvät asiakysymykset, jotka yhdistävät hallituspuolueiden kannattajia ja joista pääoppositiopioliolueiden kannattajat (SDP, VIHR, VAS) ovat päinvastaista mieltä.¹⁷ Hallituspuolueiden äänestäjiä oppositiopioliolueiden äänestäjistä erottaa kaikkein vahvimmin näkemys säästöjen tarpeellisuudesta.

Leikkauspolitiikan hyväksyvät selkeimmin kokoomuksen kannattajat. Oppositiopioliolueiden kannattajat sen sijaan tyrmäävät leikkaukset yksituumaisesti. Voimakkaimmin niitä vastustetaan vasemmistoliitossa. Myös vuoden 2015 vaalitutkimuksessa kysyttiin mielipidettä leikkauksien tarpeellisuudesta. Sekä vasemmistopioliolueiden että vihreiden kannattajat vastustivat leikkauksia jo vuoden 2015 vaalien aikaan – vuodessa ei ole tapahtunut merkittävää muutosta.

Toinen hallituspuolueita yhdistävä asia on Suomen rooli globaalien ongelmien ratkaisijana. Kaikkien kolmen hallituspuolueen kannattajat ovat keskimääräistä useammin samaa mieltä väittämästä ”*Suomi panostaa jo riittävästi globaalien ongelmien ratkaisemiseen*”. Vihreissä ja vasemmistoliitossa ajatellaan asiasta eri tavoin kuin hallituspuolueiden riveissä. Väittäjä korreloi suhteellisen vahvasti maahanmuuttoon liittyvien väittämien kanssa.

Kuvio 3. Hallituspuolueiden kannattajia pääoppositiipuolueiden kannattajista erottavat asiakysymykset. Keskiarvopoikkeamat kaikkien eduskuntapuolueiden kannattajien keskiarvosta.

SELITE: Kuviossa esitetyt lukemat ovat poikkeamia kaikkien eduskuntapuolueiden kannattajien keskiarvosta. Kaikkien vastaajien keskiarvo saa arvon nolla. Positiiviset arvot merkitsevät sitä, että puolueen kannattajat ovat keskimääräistä useammin samaa mieltä väittämästä. Negatiiviset arvot merkitsevät sitä, että puolueen kannattajat ovat keskimääräistä harvemmin samaa mieltä väittämästä. Kriteerinä kuvion 3 asiakysymyksille on, että hallituspuolueiden kannattajat ovat samalla puolen keskiarvoa ja pääoppositiipuolueiden kannattajat ovat samalla puolen keskiarvoa. Toisena kriteerinä on, että erot hallitus- ja pääoppositiipuolueiden kannattajien välillä ovat tilastollisesti merkitseviä (yksisuuntainen varianssianalyysi, Bonferronin testi). Ensimmäisenä kuviossa on se väittämä, jossa erot hallituksen ja opposition välillä ovat kaikkein suurimmat (yhteenlaskettu etäisyys keskiarvosta). Tarkastelusta on jätetty pois väittämät, joista vallitsee suhteellisen suuri yksimielisyys kaikkien eduskuntapuolueiden kannattajien välillä. Niitä ovat väittämät, joissa vastaajien keskiarvo pienempi kuin 2 tai suurempi kuin 4 asteikolla 1–5 (keskiarvopoikkeama keskikohdasta >1).

Tässäkin kysymyksessä äänestäjien mielipiteet heijastelevat hallituksen ja opposition erimielisyyksiä. Istuva hallitus on leikannut kehitysyhteistyömäärärahoja, mitä erityisesti vasemmistoliitto ja vihreät ovat kritisoineet. Erimielisyyttä on ollut myös Suomen vastuunkannosta humanitaarisissa kriiseissä.

Kolmas hallituspuolueiden kannattajia yhdistävä teema on maanpuolustus. Hallituspuolueiden kannattajat ovat yhtä mieltä siitä, että vapaaehtoista maanpuolustustoimintaa tulisi tukea nykyistä enemmän. Oppositiossa asiasta ollaan eri mieltä.¹⁸

Vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimusaineistosta nousee esiin kaksi väitettä, joissa hallituspuolueiden kannattajat asettuvat vastakkain pääoppositioppolueiden kannattajien kanssa. Kokoomuksen, keskustan ja perussuomalaisen äänestäjät ajattelevat, että työehdot ja palkat pitäisi sopia paikallisesti ilman keskusjärjestöjä. SDP:n, vasemmistoliiton ja vihreiden äänestäjät ovat päinvastaista mieltä. Tulos on mielenkiintoinen, sillä sekä perussuomalaisen että SDP:n kannatus nojaa vahvasti työntekijöihin.¹⁹ Perussuomalaiset edustaa uudenlaista työväenpuolueen linjaa suhteessa työmarkkinoihin.

Lisäksi kokoomuksen, keskustan ja perussuomalaisen äänestäjät ovat sitä mieltä, että Suomi on liian innokas toteuttamaan EU:n ympäristö- ja ilmastotavoitteita. Vasemmistopuolueiden ja vihreiden äänestäjät ovat päinvastaista mieltä. Vaikka kokoomuslaiset ovat yleisellä tasolla hyvin EU-myönteisiä ja perussuomalaiset EU-vastaisia, he suhtautuvat silti EU:n ympäristö- ja ilmastopolitiikkaan samankaltaisesti.

Tulokset osoittavat, että hallituspuolueilla on joissakin asiakysymyksissä yhteisiä, opposition näkemyksistä eroavia mielipiteitä. Tulokset ovat linjassa vuoden 2015 vaalitutkimuksen kanssa, jossa talouden vapauden ulottuvuuden ja perinteisten arvojen ulottuvuuden havaittiin yhdistävän eniten keskustan, kokoomuksen ja perussuomalaisen äänestäjiä.²⁰

Vaikka hallitus- ja pääoppositioppolueiden kannattajat ovat vastakkaisissa rintamissa edellä mainituissa kysymyksissä, näkemysten vahvuus vaihtelee. Perussuomalaisen kannattajien on huomattavasti vaikeampi hyväksyä leikkaukset kuin kokoomuksen ja keskustan, vaikka kannattajien enemmistö niitä tukeekin. Keskustalaiset ja kokoomuslaiset eivät ole yhtä ehdottomia globaalista vastuusta ja maanpuolustustoiminnan kysymyksissä kuin perussuomalaiset, vaikka ajattelevatkin kysymyksistä samansuuntaisesti.²¹ Oppositiossa vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajilla on voimakas kanta globaaleissa kysymyksissä ja maanpuolustuskysymyksessä, kun taas SDP:n kannattajilla on vankat näkemykset vain leikkauspolitiikasta.

Kansainväliset suhteet ja maahanmuutto hajottavat sekä hallitus- että oppositiorintamaa

Useat asiat aiheuttavat eripuraa äänestäjäkunnassa sekä hallitus- että oppositiorintaman sisällä. Erimielisyyttä eniten aiheuttavat:

- Maahanmuuttajien kotouttaminen ja vapaa liikkuvuus
 - Venäjä-suhteet ja EU-velvoitteet
 - Työurien pidentäminen ja koko maan asuttuna pitäminen
- Istuvan hallituksen kannattajilla on enemmän erottavia kuin yhdistäviä politiikan teemoja ja sama pätee oppositioon.
- Kannattajien toiveet ovat vaikeasti yhteen sovitettavissa kaikissa enemmistökoalitiiovaihtoehdoissa

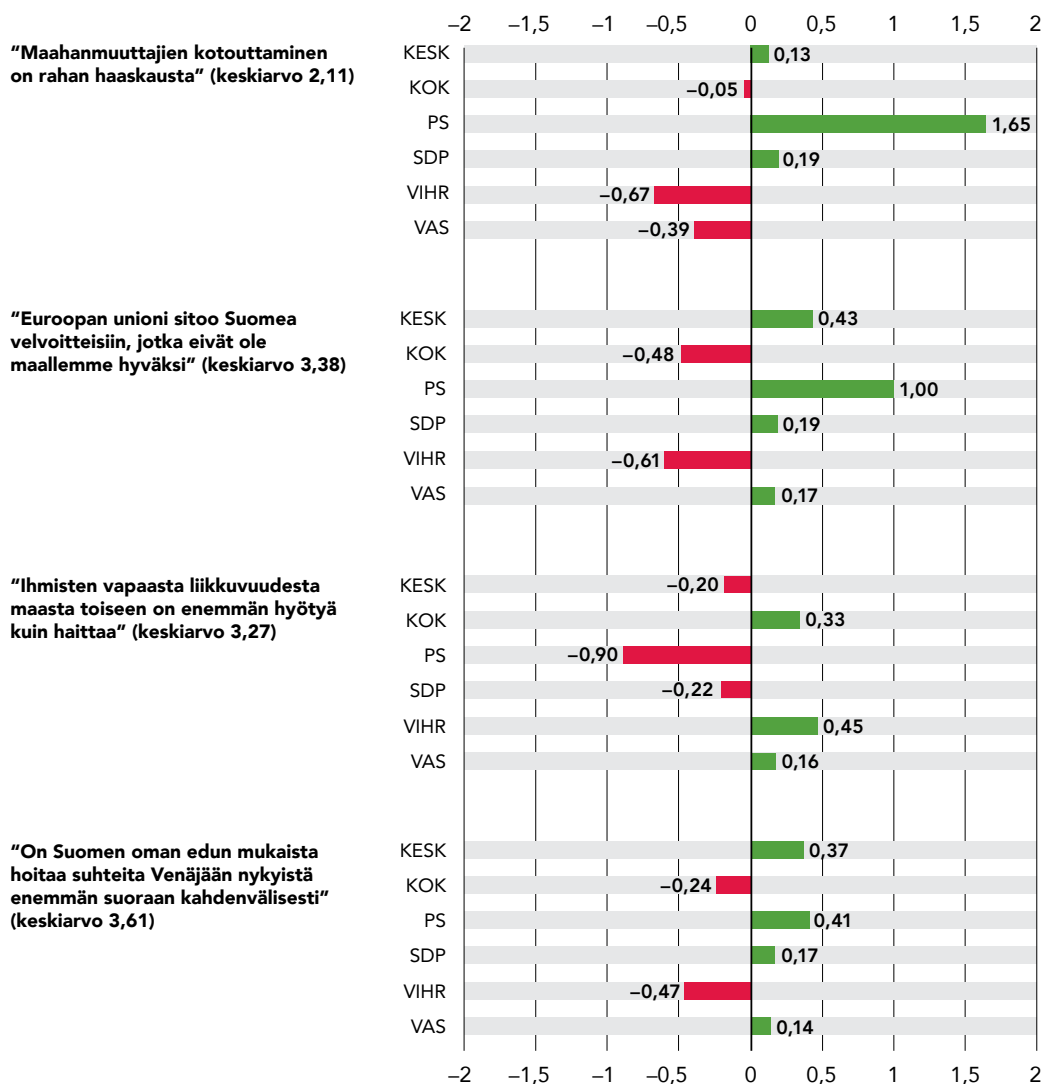
Kuviossa 4 on neljä väittämää, jotka aiheuttavat tilastollisesti eniten hajontaa sekä hallituspuolueiden kannattajien kesken että pääoppositiionpuolueiden kannattajien kesken. Hallitusrintamaa ja kolmen suurimman oppositiionpuolueen rintamaa hajottavat kysymykset maahanmuuttajien kotouttamisesta, EU-velvoitteista, vapaasta liikkuvuudesta ja Venäjä-suhteista.²² Juuri tämänkaltaiset, kansainvälisiin suhteisiin ja kansainvälisyyteen liittyvät kysymykset ovat olleet politiikassa pinnalla niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa.

Kokoomuksen ja perussuomalaisen kannattajat asettuvat vastakkain kaikissa kuvion asiakysymyksissä. Erityisen selkeitä erot ovat väittämässä *"Euroopan unioni sitoo Suomea velvoitteisiin, jotka eivät ole maallemme hyväksi"* ja *"ihmisten vapaasta liikkuvuudesta maasta toiseen on enemmän hyötyä kuin haittaa"*.

Kokoomuksen kannattajat eivät näe EU:n asettamissa velvoitteissa suurta ristiriitaa kansallisen edun kannalta, ja he ovat keskimääräistä useammin sitä mieltä, että ihmisten vapaa liikkuvuus on hyväksi. Perussuomalaisen kannattajat ovat näistä asioista päinvastaista mieltä. Keskustan kannattajat eivät kuitenkaan ole kannoissaan yhtä jyrkkiä kuin perussuomalaiset.

EU-väittämä korreloi Venäjä-väittämän kanssa (korrelaatiokerroin=0.42). Suomen EU-velvoitteisiin tyytymättömien mielestä on Suomen edun mukaista hoitaa suhteita Venäjään nykyistä enemmän suoraan kahdenvälisesti. Todennäköisesti monet vastaajat katsovat, että Suomen erityistarpeet

Kuvio 4. Hallituspuolueiden ja pääoppositiopoolueiden äänestäjiä keskenään eniten erottavat asiakysymykset. Keskiarvopoikkeamat eduskuntapuolueiden äänestäjien keskiarvosta.

Venäjä-politiikassa eivät tule huomioiduiksi EU-rintamassa. Keskustan ja perussuomalaisten äänestäjät hoitaisivat Venäjä-suhteita nykyistä enemmän kahdenkeskisesti, kun taas kokoomuslaiset suhtautuvat tähän skeptisesti.

Lisäksi perussuomalaiset ovat hyvin jyrkästi sitä mieltä, että maahanmuuttajien kotouttaminen on rahan haaskausta, kun taas keskustan ja kokoomuksen kannattajissa on enemmän niitä, jotka uskovat kotouttamiseen.

Oppositiorintamassa vihreiden kannattajat erottuvat SDP:n ja vasemmistoliiton kannattajista kysymyksissä EU- ja Venäjä-politiikasta. Vihreiden kannattajat ovat kaikkein eniten kansainvälisessä rintamassa tehtävän Venäjä-politiikan kannalla, ja he katsovat kaikkein harvimmin EU:n sitovan Suomea haitallisiin velvoitteisiin.²³

Lisäksi vihreät ja jossain määrin myös vasemmistoliittolaiset kokevat SDP:n kannattajia useammin vapaasta liikkuvuudesta olevan enemmän hyötyä kuin haittaa. Vihreät ja vasemmistoliittolaiset uskovat SDP:n kannattajia useammin myös siihen, että maahanmuuttajien kotouttaminen on kannattavaa.

Vuoden 2015 vaalitutkimusaineisto täydentää kuvaa työelämäkysymyksellä ja aluepolitiikalla. Keskustan ja kokoomuksen äänestäjät ovat sitä mieltä, että suomalaisten pitäisi olla työelämässä pidempään, kun taas perussuomalaiset vastustavat työurien pidentämistä. Perussuomalaisten kanssa samassa rintamassa ovat SDP:n ja vasemmistoliiton äänestäjät. Vihreät eivät ole erityisesti työurien pidentämisen puolella eivätkä sitä vastaan.

Keskustan ja perussuomalaisten äänestäjät ja jossain määrin myös SDP:n äänestäjät ovat sitä mieltä, että koko Suomi on pidettävä asuttuna kustannuksista huolimatta. Kokoomuksen ja vihreiden äänestäjät ovat keskimääräistä useammin asiasta eri mieltä.

KUVION 4 SELITE: Kriteerinä kuvion 4 asiakysymyksille on, että hallituspuolueet ovat eri puolilla keskiarvoa ja pääoppositiipuolueet eri puolilla keskiarvoa. Toisena kriteerinä on, että erot hallituspuolueiden äänestäjien kesken ja pääoppositiipuolueiden äänestäjien kesken ovat tilastollisesti merkitseviä (yksisuuntainen varianssianalyysi, Bonferronin testi). Kaikkien eduskuntapuolueiden kannattajien keskiarvo saa arvonnolla. Ensimmäisenä kuviossa on se väittämä, jossa sisäinen hajonta on kaikkein suurinta hallitus- ja oppositiorintamissa (yksisuuntainen varianssianalyysi, F-testi). Tarkastelusta on jätetty pois väittämät, joista vallitsee suhteellisen suuri yksimieliisyys kaikkien eduskuntapuolueiden kannattajien välillä. Niitä ovat väittämät, joissa vastaajien keskiarvo pienempi kuin 2 tai suurempi kuin 4 asteikolla 1–5 (keskiarvo-poikkeama keskikohdasta >1).

Hallituksessa olevat kokoomuslaiset ja oppositiopuolue vihreiden kannattajat ovat samoilla linjoilla myös kansainvälisessä politiikassa. Vuoden 2015 vaalitutkimusdata osoittaa kuitenkin, että turvallisuuspolitiikka muodostaa merkittävän eron kokoomuslaisten ja vihreiden välille. Kokoomuksen kannattajat ovat Nato-jäsenyyden puolella ja kokevat Venäjän merkittävänä turvallisuuspoliittisena uhkana toisin kuin vihreät.

Lisäksi on kysymyksiä, jotka jakavat hallituspuolueiden kannattajien mielipiteitä, mutta eivät pääoppositiopuolueiden kannattajien mielipiteitä. Perussuomalaiset katsovat hyvän elämän edellytyksien heikentyneen keskimääräistä useammin, kun taas kokoomuksen ja keskustan kannattajat ovat päinvastaista mieltä. Kokoomuksen kannattajien mielestä sukupuolineutraali avioliitto on hyvä asia, kun taas keskustan ja perussuomalaisten kannattajista enemmistö ajattelee toisin.

Tulokset alleviivaavat sitä, kuinka vaikeaa Suomeen on muodostaa hallituskoalitio, jossa eri puolueiden kannattajat olisivat samaa mieltä politiikan keskeisistä asiakysymyksistä. Istuvan hallituksen kannattajilla on huomattavasti enemmän erottavia kuin yhdistäviä politiikan teemoja ja samaa pätee oppositioon. Lisäksi näkemyseroja löytyy runsaasti myös puolueiden kannattajakuntien sisältä, mikä omalta osaltaan selittää äänestäjien liikkumista puolueiden välillä.

Ketkä ovat säilyneet puolueuskollisina, ketkä ovat vaihtaneet leiriä?

Puoluekannatuksen heilahtelut ovat olleet voimakkaita viime vaalikausien aikana. Liikettä äänestäjäkuntaan on tuonut erityisesti perussuomalaisten vaihteleva kannatus.²⁴ Vuoden 2015 vaalien jälkeen perussuomalaiset on menettänyt kannatuksestaan noin puolet. Oppositiopuolueista erityisesti SDP ja vihreät ovat menestyneet mielipidemittauksissa.²⁵ **Kuvioissa 5–7** tarkastellaan, millä tavoin hallituspuolueille lojaaleina pysyneet äänestäjät eroavat asiakysymyksissä puoluetta vaihtaneista. Kuvioihin on koottu ne viisi asiakysymystä, jotka aiheuttavat eniten eroja tarkasteltavien ryhmien välille.²⁶

Keskustan jättäneet ovat huolissaan eriarvoistumisesta ja leikkauksista

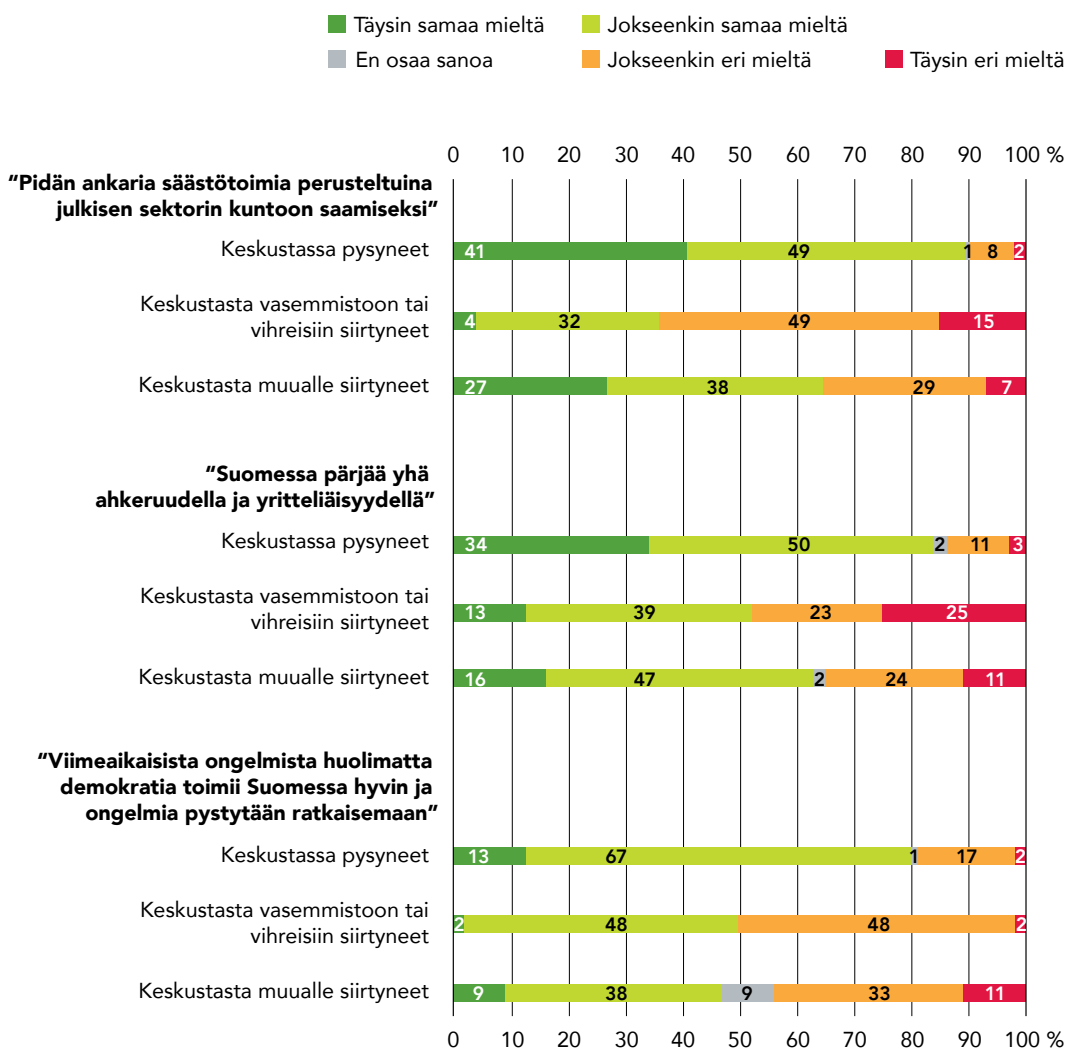
- Keskustasta vihreisiin ja vasemmistoon siirtyneet vastustavat leikkauksia, ovat huolestuneita eriarvoistumisesta ja uskovat, ettei Suomessa pärjää enää yritteliäisyydellä ja ahkeruudella
- Keskustalle lojaalit ovat huomattavasti tyytyväisempiä yhteiskunnalliseen tilaan kuin puolueen jättäneet äänestäjät

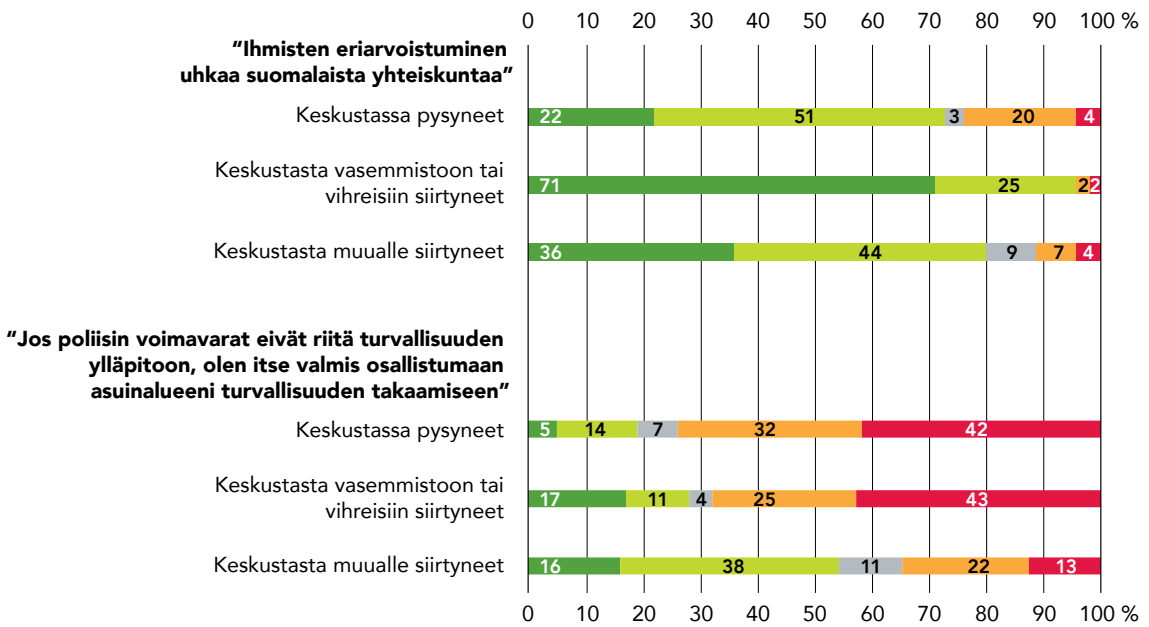
Keskustan kannatus on pysynyt lähellä vuoden 2015 vaalikannatuksen tasoa. Keskusta on menettänyt äänestäjiä kilpaileviin puolueisiin, mutta se on myös saanut uusia kannattajia. Eniten äänestäjiä keskustasta on siirtynyt SDP:hen ja melko tasaisesti muihin eduskuntapuolueisiin. **Kuviossa 5** vertaillaan, miten keskustalle uskolliset kannattajat eroavat niistä, jotka ovat vaihtaneet SDP:hen, vasemmistoliittoon tai vihreisiin ja niistä, jotka ovat vaihtaneet muualle.

Keskustan uskolliset äänestäjät ovat huomattavasti tyytyväisempiä yhteiskunnalliseen tilaan kuin puolueen jättäneet äänestäjät. Puolueelle uskollisista äänestäjistä 90 prosenttia pitää ankaria säästöjä perusteltuina. Vasemmistoon tai vihreisiin siirtyneistä tätä mieltä on vain 36 prosenttia.

Vain niukka enemmistö keskustan äänestäjistä kannatti heti vaalien jälkeen julkisiin palveluihin kohdistuvia leikkauksia Suomen talouden tasapainottamiseksi (vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimus), joten keskustalaisten tuki säästötoimenpiteille on noussut jyrkästi vuoden aikana. On todennäköistä,

Kuvio 5. Keskustassa pysyneiden ja keskustasta lähteneiden näkemykset politiikan asiakysymyksissä (%)

SELITE: Kuvioon on otettu mukaan ne asiakysymykset, jotka aiheuttivat eniten eroja tarkasteltavien ryhmien välille (yksisuuntainen varianssianalyysi, F-testi). Tarkasteltavat ryhmät: keskustassa pysyneet eli ne, jotka äänestivät keskustaa vuoden 2015 eduskuntavaaleissa eivätkä olleet vaihtaneet puoluekantaansa vuotta myöhemmin (n=361), keskustaa vuoden 2015 vaaleissa äänestäneet ja SDP:hen, vihreisiin tai vasemmistoliittoon siirtyneet (n=47), keskustaa vuoden 2015 vaaleissa äänestäneet ja muualle (KOK, PS, RKP, KD, muu puolue, äänestämättömät) siirtyneet (n=45).

että puolueen kannattajat ovat hyväksyneet hallituksen perustelut leikkausten tarpeellisuudesta.

Kolmasosa keskustalle uskollisista äänestäjistä on täysin samaa mieltä siitä, että Suomessa pärjää yhä ahkeruudella ja yritteliäisyydellä. Vasemmistoon tai vihreisiin siirtyneistä tätä mieltä on vain 13 prosenttia ja muualle siirtyneistä 16 prosenttia. Vastaavanlaiset erot tulevat esille myös uskossa demokratian toimivuuteen. Erityisen leimallista SDP:hen, vasemmistoliittoon tai vihreisiin siirtyneille on, että he näkevät ihmisten eriarvoistumisen vakavana uhkana suomalaiselle yhteiskunnalle. Kumpikaan sukupuoli tai mikään ammattiryhmä ei ole erityisen painottunut keskustasta pääoppositiopolueisiin lähteneissä.

Keskustasta muihin kuin pääoppositiopolueisiin siirtyneiden ainoa erityisominaisuus on se, että he ovat keskustalle lojaaleja äänestäjiä valmiimpia osallistumaan asuinalueensa turvallisuuden takaamiseen, jos poliisin voimavarat eivät siihen riitä. Aineisto osoittaa, että keskustasta muualle siirtyneet ovat hieman arvokonservatiivisempia kuin keskustalle lojaalit äänestäjät.

Tulokset paljastavat, että eriarvoistuminen ja tyytymättömyys yhteiskunnan tilaan ovat keskustan erityisiä kipupisteitä. Vasemmistoon ja vihreisiin siirtyneiden äänestäjien näkemykset eroavat puolueelle lojaaleista erityisesti sosioekonomisissa kysymyksissä. Tutkimusten mukaan köyhien aseman parantaminen on ollut erityisen tärkeä juuri keskustan ja vasemmistopolueiden kannattajille.²⁷ Keskustan haasteena vaikuttaa olevan se, että osa puolueen kannattajista kokee hallituspolitiikan tällä hetkellä liian oikeistolaiseksi.

Sekä arvoliberaaleissa että arvokonservatiiveissa tyytymättömyyttä kokoomukseen

- Kokoomuksessa on ristivetoa kahteen vastakkaiseen suuntaan
- Kokoomuksesta vihreisiin siirtyneet äänestäjät eivät kannata leikkauksia ja kokevat, että Suomen tulisi huolehtia enemmän maahanmuuttajista ja ottaa globaalia vastuuta
- Perussuomalaisiin on siirtynyt EU-vastaisia ja syntyperäisten suomalaisten etuja korostavia äänestäjiä

Kokoomuksen kannatus on laskenut hieman vaalien jälkeen. Tutkimusaineiston mukaan eniten äänestäjiä kokoomuksesta on siirtynyt vihreisiin ja perussuomalaisiin. Äänestäjien liikkuminen kokoomuksesta vasemmistopolueisiin on ollut vähäistä.

Kuvio 6 osoittaa, että kokoomuksesta vuoden 2015 vaalien jälkeen erityisesti vihreisiin ja vasemmistopuolueisiin siirtyneet suhtautuvat kriittisesti julkisen sektorin säästöihin. He myös kokevat kokoomukselle uskollisia äänestäjiä voimakkaammin, ettei Suomessa pärjää enää yrittäjyydellä ja ahkeruudella. Lisäksi joukossa on äänestäjiä, jotka haluaisivat kokoomuksen ydinkannattajakuntaa useammin, että Suomi panostaisi globaalien ongelmien ratkaisemiseen.

Kaksi kolmesta pääoppositiipuolueisiin siirtyneestä kokoomuslaisesta on naisia. Tutkimusten mukaan naiset ovat keskimäärin miehiä enemmän huolestuneita julkisista palveluista ja globaaleista kysymyksistä, joten siirtymän painottuminen naisiin on ymmärrettävää.²⁸

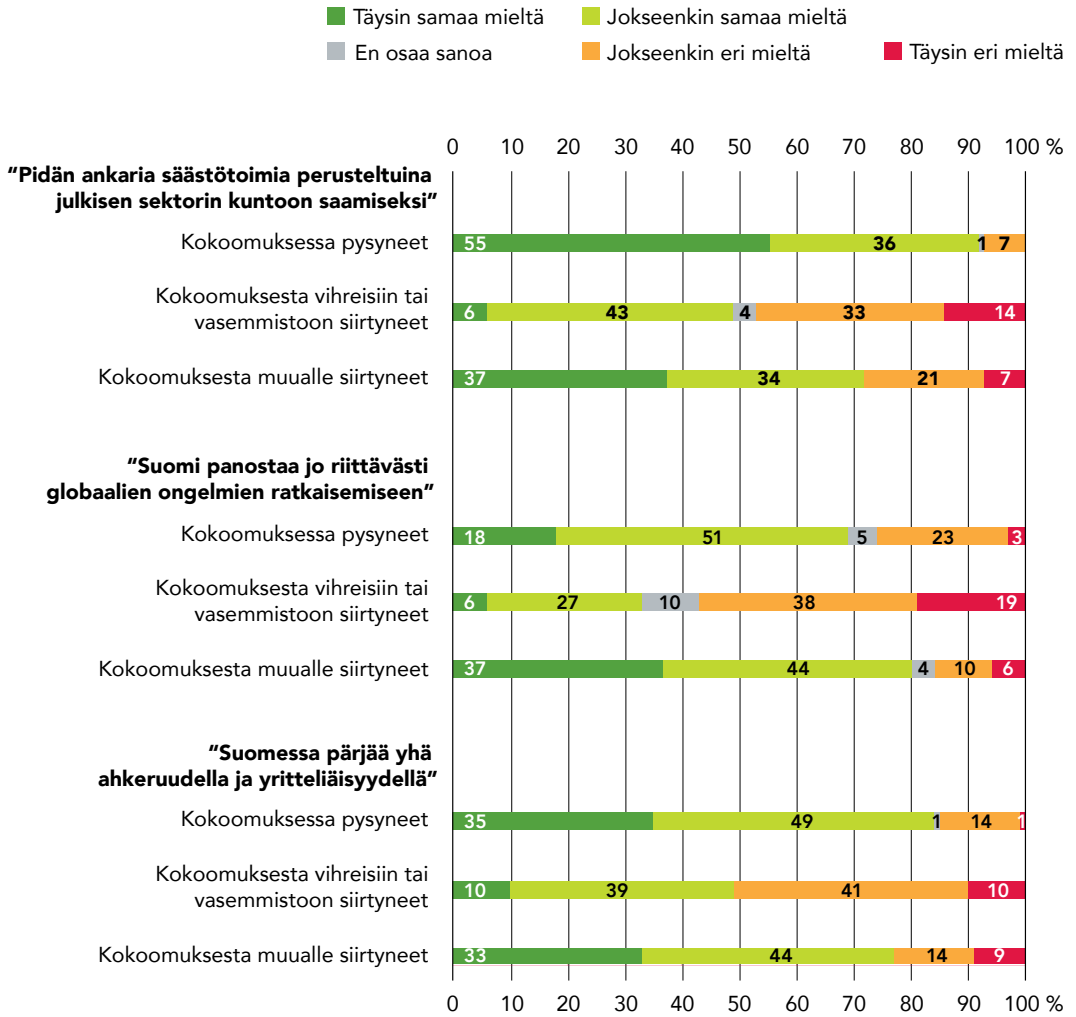
On todennäköistä, että esimerkiksi hallituksen kehitysyhteistyörahoihin kohdistamat leikkaukset, ympäristöpolitiikka ja pakolaistilanteen hoitaminen ovat turhauttaneet osaa kokoomuksen arvoliberaaleista kannattajista. Osin voi olla kyse myös koulutusleikkauksista, sillä kokoomuksen ja vihreiden kannattajapohja painottuu kaikkein eniten yliopistokoulutettuihin.²⁹

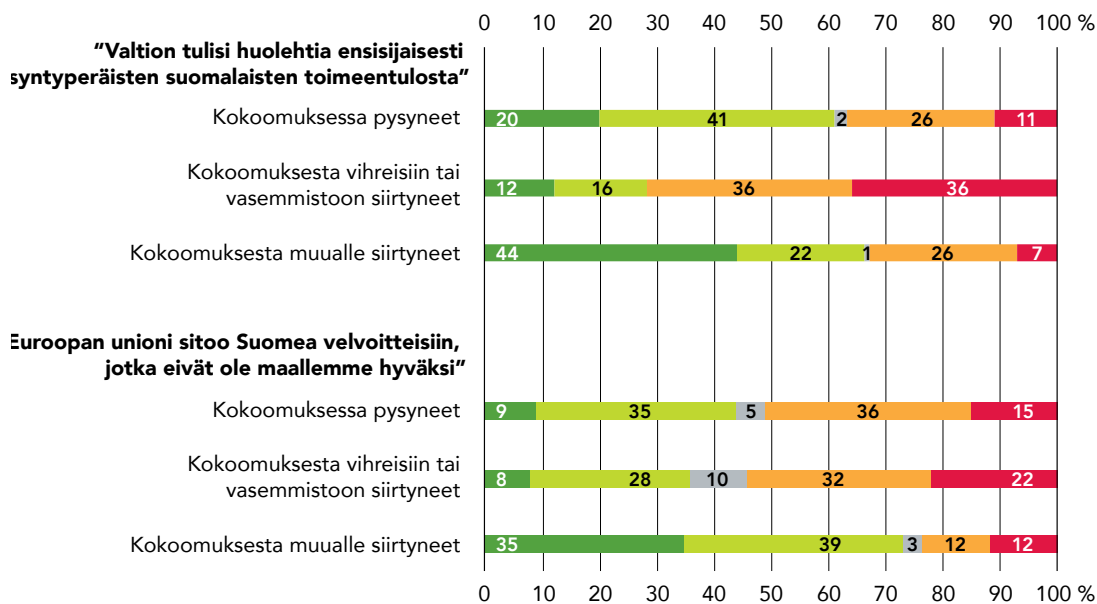
Aikaisemmassa tutkimuksessa on havaittu, että vihreiden ja kokoomuksen välillä harkitsevia äänestäjiä yhdistää korkea koulutus, ylemmän toimihenkilön tai johtajan ammattiasema ja liberaali, kansainvälinen arvopohja.³⁰

Muihin kuin pääoppositiipuolueisiin on kokoomuksesta siirtynyt äänestäjiä, joiden mielestä valtion tulisi ensisijaisesti pitää huolta syntyperäisistä suomalaisista ja että Suomen EU-velvoitteet eivät ole maallemme hyväksi. Tässä ryhmässä korostuvat kokoomusta 2015 vaaleissa äänestäneet miehet ja perussuomalaisiin lähteneet äänestäjät. Osa kokoomuksen jättäneistä toivoisi tiukempaa maahanmuuttopolitiikkaa ja Suomen etujen ajamista.

Kokoomuksesta on siis tapahtunut vaalien jälkeen liikettä kahteen hyvin vastakkaiseen suuntaan. Puolueen arvoliberaalit ja säästöpolitiikkaa vastustavat äänestäjät ovat siirtyneet vihreisiin, kun taas puolueen konservatiivisemmat ja kansallismieliset äänestäjät ovat siirtyneet ennen kaikkea perussuomalaisiin.

Kuvio 6. Kokoomuksessa pysyneiden ja kokoomuksesta lähteneiden näkemykset politiikan asiakysymyksissä (%)

SELITE: Kuvioon on otettu mukaan ne asiakysymykset, jotka aiheuttivat eniten eroja tarkasteltavien ryhmien välille (yksisuuntainen varianssianalyysi, F-testi). Tarkasteltavat ryhmät: kokoomuksessa pysyneet (n=464), kokoomusta vuoden 2015 vaaleissa äänestäneet ja SDP:hen, vihreisiin tai vasemmistoliittoon siirtyneet (n=50), kokoomusta vuoden 2015 vaaleissa äänestäneet ja muualle (KESK, PS, RKP, KD, muu puolue, äänestämättömät) siirtyneet (n=69).

Perussuomalaiset hajoaa moneen suuntaan - taustalla tyytymättömyys leikkauksiin ja demokratian toimivuuteen

- Perussuomalaisista on siirtynyt eniten äänestäjiä SDP:hen, äänestämättömiin ja eduskunnan ulkopuolisiin puolueisiin
- Perussuomalaisille lojaaleista 62 prosenttia pitää säästöjä perusteltuina. Vasemmistopuolueisiin siirtyneissä vastaava osuus on vain 28 prosenttia
- Äänestämättömiin tai eduskunnan ulkopuolisten puolueiden kannattajiksi siirtyneet ovat hyvin maahanmuuttovastaisia ja pettyneitä demokratian toimivuuteen

Perussuomalaisten vaalikannatus oli 17,6 prosenttia, mutta vaalien jälkeen kannatus on lähtenyt jyrkkään laskuun. Puolueen kannatus on gallupmitausten mukaan ollut keväästä 2016 asti alle 10 prosentissa. Selvästi eniten puolue on menettänyt kannatustaan vasemmistopuolueisiin, erityisesti SDP:hen, mutta myös vasemmistoliittoon. Hallituksen sisällä puolue vaikuttaa menettäneen kannatustaan enemmän keskustalle kuin kokoomukselle.

Muista hallituspuolueista poiketen perussuomalaisten kannattajista iso osa on siirtynyt myös äänestämään eduskunnan ulkopuolisia puolueita tai passivoitunut kokonaan eli ei äänestäisi lainkaan. Eduskunnan ulkopuolisia puolueita ovat siirtyneet kannattamaan lähes yksinomaan miehet, mutta perussuomalaisista äänestämättömien joukkoon on siirtynyt sekä miehiä että naisia.

Kuvio 7 osoittaa, että perussuomalaisten kannatuksen laskua selittävät monet eri tekijät. Maahanmuuttoon erityisen kriittisesti suhtautuvat ovat siirtyneet äänestämättömiin tai kannattamaan eduskunnan ulkopuolisia puolueita. He ovat puolueen ydinkannattajakuntaa vahvemmin sitä mieltä, että maahanmuuttajien kotouttaminen on rahan haaskausta. Toinen tätä ryhmää yhdistävä tekijä liittyy näkemykseen demokratian toimivuudesta ja päätöksentekokyvystä. Vain 12 prosenttia passivoituneista tai eduskunnan ulkopuolisten puolueiden äänestäjiksi siirtyneistä on sitä mieltä, että demokratia toimii Suomessa hyvin ja ongelmia pystytään ratkaisemaan.

Perussuomalaiset on aktivoitunut politiikkaan pettyneitä ja poliittisesti pääosin passiivisia kansalaisia, jotka ovat nähneet perussuomalaisissa muutoksen airueen.³¹ Nyt nämä äänestäjät ovat todennäköisesti palanneet

takaisin äänestämättömien joukkoon tai ajattelevat, että poliittinen protesti voisi kanavoitua paremmin eduskunnan ulkopuolisten puolueiden kautta.

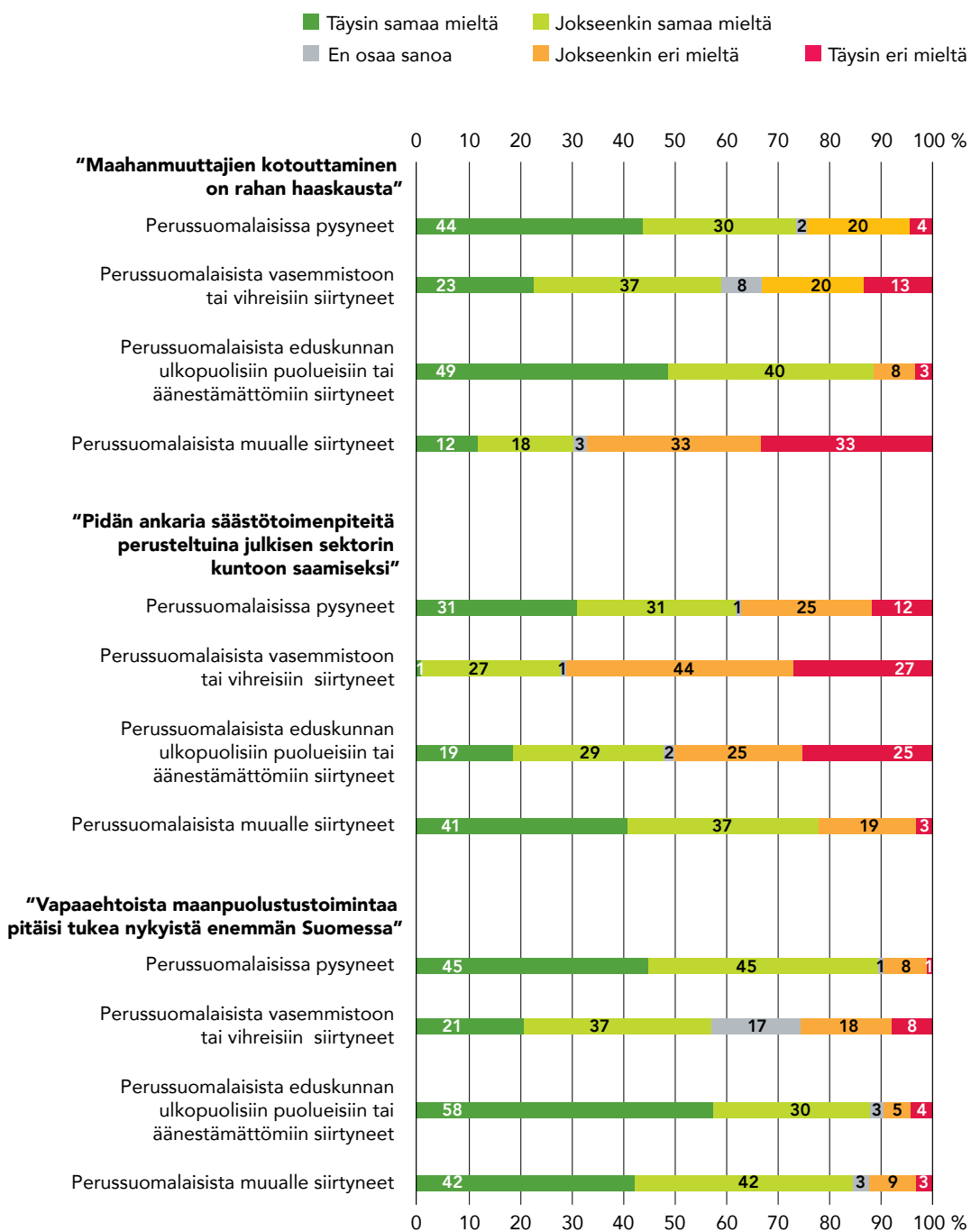
Erityisen paljon liikehdintää perussuomalaisista pääoppositiipuolueisiin ovat aiheuttaneet sosioekonomiset kysymykset. Vasemmistoon siirtyneet äänestäjät ovat päinvastaista mieltä julkiseen sektoriin kohdistuvien säästöjen oikeutuksesta kuin perussuomalaisten lojaalit äänestäjät. Perussuomalaisille lojaaleista 62 prosenttia pitää julkiseen sektoriin kohdistuneita säästötoimenpiteitä perusteltuina. Vasemmistoon ja vihreisiin siirtyneistä näin ajattelee vain 28 prosenttia vastaajista. Odotetusti vasemmistopuolueisiin on siirtynyt perussuomalaisista erityisesti miehiä ja työntekijöitä.³²

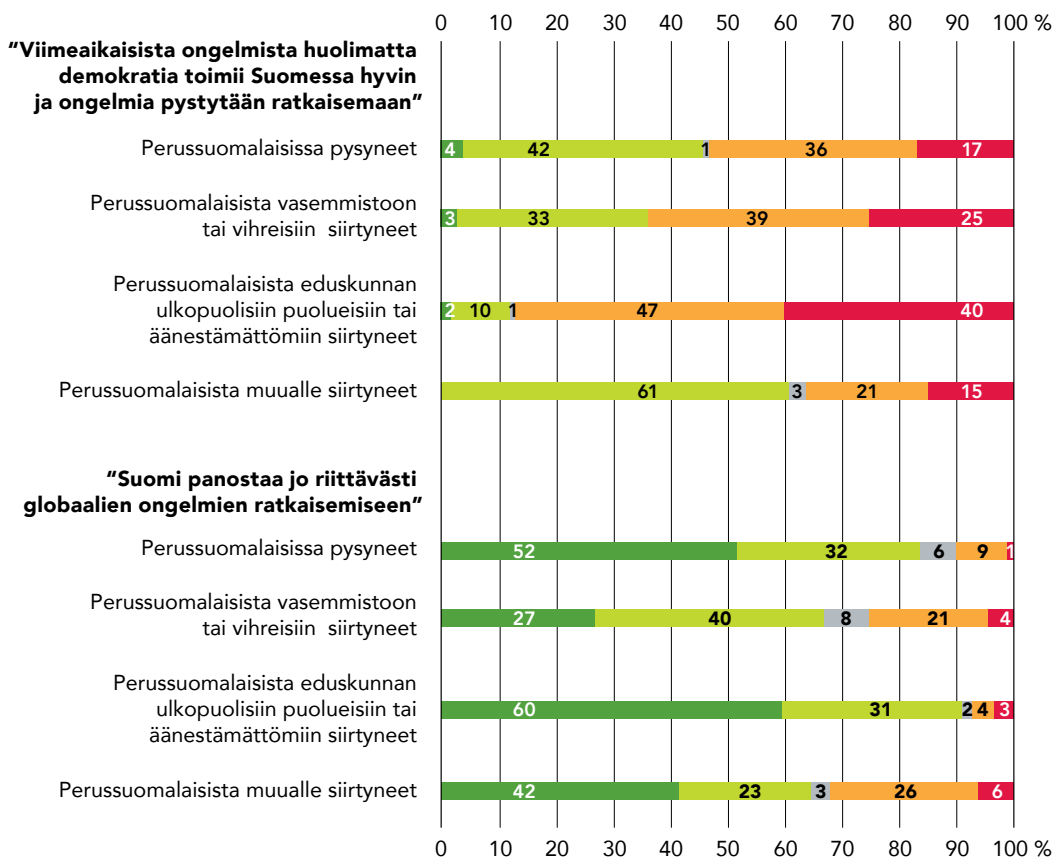
Vuoden 2015 vaalitutkimuksessa noin puolet perussuomalaisten kannattajista oli samaa mieltä väittämästä *"Suomen talouden tasapainottamiseksi on leikattava julkisia palveluita"*. Vaikka väittämä ei ole identtinen e2:n väittämän kanssa, on perussuomalaisten tuki leikkauksille joka tapauksessa vahvistunut vaalien jälkeen.

Liikehdintä puolueen kannattajakunnassa liittyy myös globaalien ongelmien hoitoon ja maanpuolustustoimintaan. Vasemmistoon siirtyneet eivät pidä vapaaehtoisen maanpuolustuksen vahvistamista yhtä tärkeänä kuin perussuomalaisten ydinkannattajakunta, eivätkä he koe yhtä voimakkaasti, että Suomi panostaa jo riittävästi globaaleihin ongelmiin.

Toisaalta puolueesta eduskunnan ulkopuolisiin siirtyneet tai passivoituneet ovat vielä ydinkannattajakuntaa vahvemmin sitä mieltä, että maahanmuuttajien kotouttaminen on rahanhaaskausta ja että Suomi tekee jo tarpeeksi globaalien ongelmien ratkaisemiseksi. Tähän ryhmään kuuluu erityisesti työntekijöitä ja ammatillisen koulutuksen saaneita.

Kuvio 7. Perussuomalaisissa pysyneiden ja perussuomalaisista lähteneiden näkemykset politiikan asiakysymyksissä (%)

SELITE: Kuvioon on otettu mukaan ne asiakysymykset, jotka aiheuttivat eniten eroja tarkasteltavien ryhmien välille (yksisuuntainen varianssianalyysi, F-testi). Tarkasteltavat ryhmät: perussuomalaisissa pysyneet (n=223), perussuomalaisia vuoden 2015 vaaleissa äänestäneet ja SDP:hen, vihreisiin tai vasemmistoliittoon siirtyneet (n=79), perussuomalaisia vuoden 2015 vaaleissa äänestäneet ja eduskunnan ulkopuolisiin puolueisiin tai äänestämättömiin siirtyneet (n=67) ja perussuomalaisia vuoden 2015 vaaleissa äänestäneet ja muualle (KESK, KOK, RKP, KD) siirtyneet (n=33).

Poliittinen liima lopussa

- puolueilta puuttuu yhteinen missio

Suomen äänestäjäkunnassa on tapahtunut viime vuosina voimakasta polarisoitumista vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella. Nykyinen hallitus–oppositio-asetelma vaikuttaa äänestäjien vasemmisto–oikeisto- ja liberaali–konservatiivi-sijaintien valossa selkeältä. Kaikki puolueet, joiden äänestäjäkunnat sijaitsevat vasemmalla, ovat oppositiossa ja kaikkien hallituspuolueiden äänestäjäkunnat sijaitsevat oikealla. Lisäksi kaikkien hallituspuolueiden kannattajien enemmistö on arvokonservatiiveja ja pääoppositiipuolueiden arvoliberaaleja.

Keskustan, perusuomalaisten ja kokoomuksen muodostama hallituspohja on näiden ulottuvuuksien perusteella yhtenäisempi kuin mikään muu vaihtoehto. Poliittinen liima ei kuitenkaan pidä, sillä erimielisyys asiakysymyksissä on selkeää puolueiden äänestäjäkunnissa. Tämä näkyy myös hallituspolitiikassa. Selkeitä erimielisyyksiä on myös pääoppositiipuolueiden kannattajien välillä.

Viidestäkymmenestä esitetystä politiikan asiakysymyksestä (e2:n tutkimusaineisto ja vuoden 2015 vaalitutkimusaineisto) vain viisi luo selkeän hallitus–oppositio-vastakkainasettelun äänestäjäkunnassa. Hallituspuolueiden kannattajia yhdistää säästöjen ja paikallisen sopimisen tukeminen sekä maanpuolustushenkisyys. Lisäksi he haluavat rajoittaa Suomen globaalia vastuuta ja katsovat, että Suomi on ollut liian innokas toteuttamaan ympäristö- ja ilmastotavoitteita.

Useammat asiakysymykset hajottavat sekä hallitus- että oppositiorintaman äänestäjiä. EU:hun ja kansainvälisyyteen, maahanmuuttoon, aluepolitiikkaan ja työurien pidentämiseen liittyvät kysymykset luovat säröjä niin hallituksen kuin opposition sisälle. Lisäksi on pelkästään hallitusrintamaa hajottavia kysymyksiä, kuten kysymykset hyvän elämän edellytyksien heikentymisestä ja sukupuolineutraalista avioliitosta.

Onko yhtenäinen hallituspohja mahdottomuus?

Koalitiohallitusten yhtenäisyyteen vaikuttavat monet tekijät, kuten puolueiden ja johtavien poliitikkojen väliset suhteet, maan taloudellinen tilanne, yhteiskunnallinen ilmapiiri, puolueiden ideologiset erot ja puolueiden tavoitteet politiikassa.

Myös puoluekannatus on keskeinen tekijä. Sen pirstoutuminen on merkinnyt sitä, ettei enemmistöhallitusta voida rakentaa enää esimerkiksi kahden suurimman puolueen ja yhden apupuolueen varaan. Tämä merkitsee väistämättä sitä, että soviteltavia ristiriitoja on hallituksissa aikaisempaa enemmän.

Kansalaisten arvot, asenteet ja näkemykset politiikasta ovat yksi toimintaympäristötekijä, joka vaikuttaa siihen, kuinka yhtenäisiä hallitukset ovat. Puolueiden tehtävänä on toteuttaa politiikkaa, joka palvelee niiden äänestäjiä. Jos äänestäjien poliittiset näkemykset ovat keskenään pahasti ristiriitaisia, on myös yhteisen poliittisen linjan löytäminen vaikeaa hallituksessa.

Äänestäjien läheisyys eri ristiriitaulottuvuuksilla ei ole tae siitä, että politiikasta oltaisiin yksimielisiä. Vuoden 2011 vaalitutkimuksessa havaittiin, että SDP:n ja keskustan äänestäjien välinen etäisyys on politiikan keskeisillä ristiriitaulottuvuuksilla kaikkein pienin.³³ Silti aluepoliittiset kysymykset, maatalouspolitiikka, työelämän kysymykset ja ay-kysymykset ovat aiheuttaneet puolueiden välille toistuvasti eripuraa.

Viime vuosien perusteella voidaan kysyä, onko hallituksilla ollut sellaisia poliittisia päämääriä, joihin kaikkien hallituspuolueiden kannattajat olisivat voineet sitoutua. Pelkkä työllisyyden, talouden ja terveydenhuollon tason parantaminen eivät riitä selkeän yhteisen mission luomiseen, koska käytännössä kaikki äänestäjät ja kaikki mahdolliset hallituskoalitiot haluavat niiden kohenevan.³⁴

Esimerkiksi takavuosikymmenien punamultahallituksissa keskustaa ja SDP:tä hiersivät erimielisyydet työmarkkina- ja maatalouspolitiikasta, mutta hyvinvointivaltion rakentaminen sekä sosiaalisen ja maantieteellisen periferian integroiminen osaksi kehitystä yhdisti projektina.³⁵ 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa puolueita ja laajemmin poliittista eliittiä yhdisti halu integroida Suomi tiiviimmin Länsi-Eurooppaan ja EU:hun.³⁶

Ristiveto repii puolueita sisältä päin

Tällä hetkellä puolueiden toimintaa vaikeuttaa taloustilanteen ja kireän yhteiskunnallisen ilmapiirin lisäksi se, että niiden kannattajakunnissa on liikettä moneen suuntaan. Ristiveto oman puolueen sisällä lisää poliitikkojen paineita ajaa kannattajiensa etua ristiriitojen sovittelun sijaan.

Perussuomalaiset on menettänyt kannatustaan vaalien jälkeen Suomen olosuhteissa ennätysnopeasti. Tutkimuksemme osoittaa, että vasemmistoon on siirtynyt erityisesti leikkauspolitiikkaan tyytymättömiä perussuomalaisten äänestäjiä. Perussuomalaisista eduskunnan ulkopuolisiin puolueisiin ja äänestämättömiin siirtyneet ovat pettyneitä demokratian toimivuuteen. He vaativat nykyistä tiukempaa suhtautumista maahanmuuttoon ja vastustavat Suomen globaalista vastuusta lisäämistä.

Perussuomalaisista protestikanavaa hakeneilla on jäljellä pettymys, joka hakee uutta ilmenemismuotoa. Heissä on todennäköisesti paljon niitä, jotka olivat vielä ennen vuoden 2011 vaaleja poliittisesti passiivisia. On mahdollista, että he ovat saaneet nyt tarpeekseen koko puoluejärjestelmästä.

Kokoomuksesta on puolestaan lähtenyt kaksi hyvin päinvastaista leiriä: konservatiiviset äänestäjät, jotka vaativat kansallisten intressien vaalimista ja liberaalit äänestäjät, jotka peräänkuuluttavat globaalia vastuuta ja vastustavat leikkauksia. Keskustasta ovat lähteneet vasemmistoon ja vihreisiin ne äänestäjät, jotka ovat huolestuneet eriarvoistumisesta eivätkä usko, että Suomessa voi pärjätä.

Sahaava gallup-kannatus 2010-luvun aikana³⁷ osoittaa, että kynnyks vaihtaa puoluetta on madaltunut. Erityisesti uusilla sukupolvilla ei ole poliittista kotia, eikä heille ei ole muodostunut samaa puolueuskollisuutta kuin vanhemmille sukupolville. Puoluekanta ei myöskään periydy samalla tavalla kuin aikaisemmin, koska yhä harvempi nuori edes tietää vanhempiensa puoluekanta.³⁸ Eri vaihtoehtojen kokeilu ja riippumattomuus edellisistä valinnoista ovat todennäköisesti tulleet jäädäkseen.

Kaikkea on kokeiltu ja turhautuminen kasvaa

Puoluekentän pirstaleisuutta, hallitusten epäyhtenäisyyttä ja selkeän vaaliasetelman puutetta on pidetty Suomen puoluejärjestelmän heikkouksina.³⁹ Vaikka puolueiden kompromissi- ja yhteistyökyvyllä on saatu paljon aikaan, on ideologisten rajojen ylittäminen hämmentänyt äänestäjiä, kun lähes mikä tahansa hallituspohja on vaikuttanut mahdolliselta.⁴⁰

Kuvaavaa on, että kokoomus ja vasemmistoliitto ovat istuneet useaan otteeseen samassa hallituksessa, vaikka ne edustavat vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden laitoja. Vihreillä on kaikkein arvoliberaalein äänestäjäkunta ja kristillisdemokraateilla kaikkein arvokonservatiivisin, mutta tämä ei ole estänyt puolueiden yhteistyötä (2011–2014).⁴¹ Keskustan, kokoomuksen ja perussuomalaisen hallituksessa istuu Suomen EU-myönteisin puolue kokoomus sekä EU-vastaisin puolue perussuomalaiset.⁴²

Viimeisten vuosikymmenten aikana Suomessa on kokeiltu lähes kaikkia mahdollisia hallituspohjia, mutta yksikään ei ole ollut erityisen vakiintunut ja toimivaksi todettu. Kansalaiset ovat menettäneet viime vuosina yhä selvemmin uskonsa siihen, että politiikassa voidaan saada päätöksiä aikaan.⁴³

Käsillä on kierre, jossa kukin puolue on vuorollaan hallituksessa, ja jossa kukin hallituskoalitio joutuu ikävien päätösten eteen. Oppositioon joutuneet puolueet nostavat kannatustaan, kunnes ne saavat samat haasteet eteensä hallituksessa. Äänestäjät palkitsevat ja rankaisevat puolueita toistuvalla syklillä – mikään politiikka ei tyydytä kansalaisia.

Kehityksellä voi olla kielteisiä seurauksia, kuten kansalaisten turhautuminen tai passivoituminen. Äänestäminen voidaan kokea aikaisempaa merkityksettömämmäksi, minkä seurauksena äänestysprosentti voi laskea ja järjestelmämme legitimitetti heikentyä. Yksi vaihtoehto on, että poliittinen turhautuminen purkautuu edustuksellisen järjestelmän ulkopuolelle.

Puoluekenttä ryhmittynyt Suomessa ja Ruotsissa identtisesti – ratkaisu blokkipolitiikasta?

Suomeen on aika ajoin toivottu Ruotsin blokkipolitiikkaa, jossa keskustaoikeistolaiset puolueet muodostavat yhden blokin ja vasemmistopuolueet ja vihreät toisen. Tämän on ajateltu selkeyttävän puolueiden välistä kilpailuasetelmaa äänestäjän silmissä.

Suomalaisäänestäjien vasemmisto-oikeisto-sijainti puoluekannan mukaan on lähes identtinen Ruotsin kanssa. Puolueperheittäin tarkasteltuna Suomen ja Ruotsin sosialidemokraattien, vihreiden, keskustan ja kristillisdemokraattien sijainnit ovat hyvin lähellä toisiaan. Vasemmistoliitto on vasemmistolaistumisensa vuoksi lähellä Vänsterpartietia. Ruotsin Liberalerna (ent. Folkpartiet) sijaitsee lähellä RKP:tä, ja Moderaterna sijaitsee nykyisin lähellä kokoomusta. Perussuomalaiset on aikaisemmin poikennut muista pohjoismaisista oikeistopopulistisista puolueista (Sverigedemokraterna, Framskrittspartiet, Dansk

Folkeparti) sijoittumalla poliittiseen keskustaan, mutta se on oikeistolaistumisellaan lähentynyt huomattavasti näitä puolueita.⁴⁴

Vastaavanlaista jakoa vihervasemmistoon ja keskustaoikeistoon (ja oikeistopopulistisen puolueen sivuuttamista jaosta) ei ole kuitenkaan syntynyt Suomeen. Tämä johtuu osittain puoluekenttää halkovien jakolinjojen kirjosta, puolueiden erilaisista voimasuhteista ja erilaisesta poliittisesta kulttuurista.⁴⁵ Kuluneella vaalikaudella on saatu merkkejä siitä, että vasemmistossa ja vihreissä olisi halua muodostaa punavihreä hallituspohja,⁴⁶ mutta blokkipolitiikkaan ei ole haluttu sitoutua missään puolueessa.

Toisaalta blokkipolitiikka on ajautunut vaikeuksiin Pohjoismaissa. Ruotsin ja Tanskan entistä pirstoutuneempi puoluejärjestelmä on johtanut vähemmistöhallituksiin. Ruotsissa sosialidemokraattien ja vihreiden vähemmistöhallitus on joutunut turvautumaan erikoisjärjestelyihin ja -sopimuksiin saadakseen parlamentin tuen. Tanskassa Venstren yksin muodostamaa hallitusta ovat oppositiosta tukeneet konservatiivit, liberaalit ja oikeistopopulistit asiasta riippuen.

Vaikka suomalainen järjestelmä on viime vuosina vaikuttanut tehottomalta, ei blokkipolitiikka ole ratkaisu Suomen poliittista järjestelmää vaivaaviin ongelmiin. Myös tämän tutkimuksen tulokset alleviivaavat, etteivät puolueiden väliset mielipide-erot jäsenny yksittäiselle ulottuvuudelle, jonka varaan kestävä blokki olisi mahdollista rakentaa.⁴⁷

Puolueiden kyky yhteistyöhön yli ideologisten rajojen ei ole pelkästään huono asia. Tehottomilta tuntuvien hallituskoalitioiden hyvä puoli on siinä, että tehdessään yhteistyötä puolueet joutuvat yhteen sovittamaan keskenään ristiriitaisia tavoitteita ja tasoittelemaan näkemyksiään. Blokkipolitiikka ei pehmennä politiikassa vallitsevia ristiriitoja, pikemminkin päinvastoin. Voimakkaat mielipide-erot vahvistavat yleistä polarisaatiota ja pahimmillaan vähentävät eri mieltä olevien vuoropuhelua ja keskinäistä luottamusta.

Puolueet tarvitsevat rehellisyyttä, rohkeutta ja visioita

Miten politiikkaa voitaisiin selkeyttää äänestäjälle? Ensiksi, puolueiden pitäisi asettaa politiikalleen selkeämpiä reunaehtoja. Äänestäjien näkökulmasta on kohtuutonta, että vaalikampanjoiden aikana toistensa poliittisina vastustajina toimineet puolueet paaskaavat kättä vaalituloksen ratkettua ja rakentavat yhteistä hallitusohjelmaa. Hyvä vähimmäisvaatimus olisi, että puolueet löisivät entistä enemmän lukkoon edes joitain yleisiä periaatteita – kenen kanssa ei missään nimessä lähdetä hallitusyhteistyöhön ja mistä

asiakysymyksistä ei tingitä. Tällöin äänestäjä saa todennäköisemmin sitä, mitä tilaa, ja puolueet lisäävät uskottavuuttaan kansalaisten silmissä.⁴⁸

Toiseksi, hallitukset ja puolueet kaipaisivat laajempia ja kauaskantoisempia visioita yhteiskunnasta. Niin kauan kuin hallituksilta puuttuu yhteinen suurempi päämäärä, politiikka on lyhytjännitteistä etuuksien jakamista ja leikkaamista. Puolueet kuuntelevat äänestäjäkuntaa ja muokkaavat osin sen pohjalta poliittista linjaansa. Yhteisiä projekteja ja visioita ei synny. Puolueiden pitäisi nostaa rohkeammin esiin isoja yhteiskunnan uudistamisen keinoja ja päämääriä ja hakea niille tukea äänestäjiltä. Jos yhteisten visioiden aika on ohi, puoluepolitiikan sekava kierre jatkuu. ■

- 1 Pitkänen & Westinen 2016
- 2 Borg 2012a; Söderlund 2016
- 3 Vasemmistoliitto on eduskunnan vasemmistolaisin, kokoomus oikeistolaisin, vihreät arvoliberaalein ja kristillisdemokraatit eduskunnan arvokonservatiivisin puolue äänestäjäkunnaltaan (Grönlund & Westinen 2012). Nämä kaikki puolueet olivat samassa hallituksessa 2011–2014. Lisäksi kokoomus ja vasemmistoliitto olivat samassa hallituksessa vuosina 1995–2003.
- 4 Karvonen 2014
- 5 Vuosien 2003–2015 tulokset perustuvat kansallisiin eduskuntavaalitutkimusaineistoihin. Vuoden 2016 data on kerätty noin vuosi viimeisimpien eduskuntavaalien jälkeen. Vaikka aineistojen keruutapa on erilainen, eivätkä ne siten ole täysin vertailukelpoisia, voidaan ajallista vertailua kuitenkin tehdä aineistojen edustavuuden vuoksi. Kaikissa aineistoissa on käytetty otosta korjaavaa painokerroinmuuttujaa.
- 6 Vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus voidaan käsittää ainakin kahdella tavalla. Sitä voidaan pitää eräänlaisena kattavana superulottuvuutena, joka heijastelee niin sosioekonomisia kysymyksiä kuin laajoja arvokysymyksiä. Toisaalta se voidaan nähdä puhtaasti sosioekonomisena ulottuvuutena. Jälkimmäisen tulkinnan mukaan jako vasemmistoon ja oikeistoon ilmentää ennen kaikkea erilaisia arvoja ja kannanottoja talouteen, tulonjakoon ja julkiseen sektoriin liittyen. (van der Eijk ym. 2005; Paloheimo 2008; Franklin 2009.) Tutkimuksissa on jo vuosikymmenten ajan kysytty omaa sijoittumista vasemmisto–oikeisto-janalla ja vain harvalla on vaikeuksia vastaamisessa. Suomalaiset osaavat antaa vasemmistolle ja oikeistolle merkityksen, vaikka tulkinnat voivat vaihdella.
- 7 Borg ym. 2015
- 8 ks. myös Paloheimo & Sundberg 2005, 192.
- 9 ks. mt.
- 10 Pesonen ym. 1993, 130.
- 11 ks. Paloheimo & Sundberg 2005, 192
- 12 ks. Paloheimo 2006.
- 13 Thomassen 2005; Gallagher ym. 2011
- 14 Pitkänen & Westinen 2016.
- 15 Westinen 2015
- 16 Äänestäjien näkemykset asiakysymyksissä ovat heijastumia vasemmisto–oikeisto- ja liberaali–konservatiivi-ulottuvuuksista ja muista perustavanlaatuisista vastakkainasetteluista (Aardal & van Wijnen 2005, 195).
- 17 Kristillisdemokraattien ja RKP:n kannattajista ei voida tehdä yhtä luotettavia arvioita kuin muiden eduskuntapuolueiden kannattajista vastaajien vähäisen lukumäärän takia, joten puolueet on jätetty ulos tutkimuksen analyysistä.
- 18 Näkemykset globaalien ongelmien ratkaisemisesta ja maanpuolustuksesta ovat tilastollisesti yhteydessä sekä liberaali–konservatiivi-jakoon että vasemmisto–oikeisto-jakoon. Säästötoimenpiteiden kannattaminen on tilastollisesti yhteydessä äänestäjän vasemmisto–oikeisto-sijaintiin.

- 19 ks. Westinen 2016, 252.
- 20 ks. Westinen ym. 2016, 281–285
- 21 vrt. läheisyys- suuntateoriat (Rabinowitz ja McDonald 1989)
- 22 ks. myös Westinen ym. 2016
- 23 Vihreiden EU-myönteisyys on kasvanut ja EU-kriittisyys vähentynyt 2000-luvun alkuun verrattuna. ks. Westinen 2015; Westinen ym. 2016.
- 24 Borg 2012a, 2012b; Söderlund 2016
- 25 Yle 2016
- 26 Vaalikauden aikaisia puoluevaihdoksia analysoidaan harvoin tutkimuksissa. Painopiste on usein eduskuntavaalien välisessä puoluevalintavertailussa. Kuukausittain tehtävät puoluekannatusmittaukset eivät puolestaan ole optimaalisia puoluevaihdosten analysointiin pienen vastaajamäärän vuoksi: analysoitavat osajoukot ovat liian pieniä tilastollisesti luotettavien johtopäätösten tekemiseksi. Tämän tutkimuksen otoksen suuruuden (n=4705) vuoksi tietystä puolueesta pois vaihtaneita äänestäjiä voidaan tarkastella luotettavammin osajoukoissa.
- 27 Paloheimo & Sundberg 2005; Westinen 2015
- 28 FSD 1260, 2269, 2653, 3067, ks. myös Westinen ym. 2016, 292.
- 29 ks. Westinen 2015, 254.
- 30 Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015.
- 31 Borg 2012b
- 32 vrt. Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015.
- 33 Grönlund & Westinen 2012
- 34 Paloheimo 2005, 204–205.
- 35 ks. Moisio 2012
- 36 Raunio 2008
- 37 Yle 2016
- 38 Söderlund 2016, Tiihonen ym. 2016
- 39 Paloheimo & Karvonen 2005, Karvonen 2014; Westinen 2015
- 40 Jungar 2002; Karvonen 2014
- 41 Grönlund & Westinen 2012
- 42 Grönlund & Westinen 2012; Westinen ym. 2016, 285
- 43 Pitkänen & Westinen 2016
- 44 Bengtsson ym. 2013; Oscarsson 2016.
- 45 Karvonen 2014, Westinen 2015.
- 46 Kaleva 2016
- 47 ks. esim. Paloheimo & Sundberg 2005, Grönlund & Westinen 2012, Westinen 2015, Westinen ym. 2016
- 48 ks. Karvonen 2016.

LIITE 1.

KYSELYTUTKIMUKSEN KYSYMYPATTERISTO

1. Viimeaikaisista ongelmista huolimatta demokratia toimii Suomessa hyvin ja ongelmia pystytään ratkaisemaan.
2. Hyvän elämän edellytykset ovat heikentyneet Suomessa viime vuosina.
3. Pidän ankaria säästötoimenpiteitä perusteltuina julkisen sektorin kuntoon saamiseksi.
4. Valtion pitää taata elämisen mahdollisuudet eri puolilla maata.
5. Suomessa pärjää yhä ahkeruudella ja yritteliäisyydellä.
6. Valtion tulisi huolehtia ensisijaisesti syntyperäisten suomalaisten toimeentulosta.
7. Maahanmuuttajien kotouttaminen on rahan haaskausta.
8. Ihmisten vapaasta liikkuvuudesta maasta toiseen on enemmän hyötyä kuin haittaa.
9. Ihmisten eriarvoistuminen uhkaa suomalaista yhteiskuntaa.
10. Maahanmuutto ei uhkaa Suomen turvallisuutta.
11. Suomalaista kulttuuria tulee vaalia muualta tulevilta vaikutteilta.
12. Kielivähemmistöjen palvelut on säilytettävä nykyisellä tasolla.
13. On Suomen oman edun mukaista hoitaa suhteita Venäjään nykyistä enemmän suoraan kahdenvälisesti.
14. Euroopan unioni sitoo Suomea velvoitteisiin, jotka eivät ole maallemme hyväksi.
15. Jos poliisin voimavarat eivät riitä turvallisuuden ylläpitoon, olen itse valmis osallistumaan asuinalueeni turvallisuuden takaamiseen.
16. Jos poliisin voimavarat eivät riitä turvallisuuden ylläpitoon, puolustusvoimien roolia sisäisen turvallisuuden ylläpidossa tulisi vahvistaa.
17. Vapaaehtoista maanpuolustustoimintaa pitäisi tukea nykyistä enemmän Suomessa.
18. Naisille pitäisi järjestää pakollista maanpuolustuskoulutusta Suomessa.
19. Olen innostunut keskusteluista ihmisten kanssa, joilla on erilaiset mielipiteet kuin minulla.

20. Koen velvollisuudekseni oikoa väärinkäsityksiä yhteiskunnallisessa keskustelussa.
21. Tahallinen provosointi on mielestäni lisääntynyt suomalaisessa keskustelussa.
22. Henkilökohtaisuuksiin meneminen sosiaalisessa mediassa on aina väärin.
23. Minulla on omat verkostoni sosiaalisessa mediassa ja voin vaikuttaa niiden kautta paremmin kuin perinteisessä politiikassa.
24. Olen menettänyt luottamukseni perinteiseen mediaan.
25. Voimakas vastakkainasettelu kyllästyttää minua enkä siksi halua osallistua lainkaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.
26. Minulla on keskimääräistä paremmat tiedot ja taidot arvioida päättäjien toimintaa ja politiikkaa.
27. Minunkaltaisillani ihmisillä ei ole vaikutusvaltaa yhteiskunnallisiin päätöksiin.
28. Haluan vain elää omaa elämääni ja vähät välitän siitä, mitä päättäjät tekevät.
29. Mikään puolue ei aja tarmokkaasti minulle tärkeitä asioita.
30. Voisin osallistua lakeja rikkovaan suoraan toimintaan itselleni tärkeän asian vuoksi.
31. Hyväksyn lakejakin rikkovan suoran toiminnan, jos se tehdään mielestäni oikean asian vuoksi.
32. Mielenosoituksilla ei ole oikeasti mitään vaikutusta poliittisiin päätöksiin.
33. Maailmanlaajuiset ympäristöongelmat voidaan ratkaista, jos valtioilla, yrityksillä ja ihmisillä on siihen tahtoa.
34. Suomi panostaa jo riittävästi globaalien ongelmien ratkaisemiseen.
35. Puhe ilmastonmuutoksesta on vahvasti liioiteltua.
36. Ilmastonmuutos aiheuttaa tulevaisuudessa ruokakriisejä eri puolilla maailmaa.
37. Suomessa viljelijöiden pitäisi saada nykyistä suurempi osuus ruuan hinnasta.
38. Ostaessani ruokaa hinta merkitsee enemmän kuin tuotteen alkuperä tai ympäristöystävällisyys.
39. Ympäristö- ja ilmastoyistä ruuantuotannossa pitäisi panostaa enemmän ravinteiden kierrätykseen.

ASTEIKKO:

1 =täysin samaa mieltä	4 =täysin eri mieltä
2 =jokseenkin samaa mieltä	5 =en osaa sanoa
3 =jokseenkin eri mieltä	

LIITE 2.

KYSELYTUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Internet-paneelitutkimuksen tiedonkeruu toteutetaan siten, että ensin paneelista poimitaan käytettävissä olevien taustatietojen perusteella tutkimukseen sopiva kohderyhmä, minkä jälkeen valitulle kohderyhmälle lähetetään tutkimuskutsut sähköpostitse. Tutkimukseen suostuvat osallistuvat tutkimukseen Internetin välityksellä, käyttäjätunnuksin ja salasanoin suojatussa CAWI-ympäristössämme (Computer Aided Web Interview). Tutkimusvastaukset tallentuvat suoraan Taloustutkimuksen palvelimelle, josta ne ovat edelleen analysoitavissa.

Taloustutkimuksen Internet-paneeli on perustettu vuonna 1997. Se on pisimpään Suomessa toiminut valtakunnallinen Internet-paneeli. Kyseessä on paneeli, johon tutkijat valitsevat vastaajat samalla tavoin kiintiöpoiminnalla kuin esimerkiksi valtakunnallisissa puhelin- ja käyntihaastattelututkimuksissa.

Kohdejoukko ja otantamenetelmä

Tutkimuksen kohdejoukkona on Suomen 15–79-vuotias väestö. Otos on muodostettu Taloustutkimuksen Internet-paneelin jäsenten keskuudesta siten, että se vastaa Suomen aikuisväestöä iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaan. Internet-paneelin rekrytointi tapahtuu kokonaisuudessaan Taloustutkimuksen valtakunnallisesti edustavien tutkimusten yhteydessä tai erillisen väestörekisterikeskuksen satunnaisotokseen perustuvan rekrytointiprosessin kautta, mikä takaa tutkimusten edustavuuden, luotettavuuden ja korkean vastausprosentin. Internet-paneelissa on tällä hetkellä yli 50 000 jäsentä.

Tilastollinen käsittely

Tutkimuksen otos on painotettu sukupuolen, iän ja asuinpaikan mukaan väestöä vastaavaksi. Kaikissa analyysissä käytetään tätä muodostettua painokerrointa.

Virhemarginaali

Tutkimuksen virhemarginaali on noin ± 1 prosenttiyksikkö 95 prosentin luottamustasolla. Se tarkoittaa, että jos tehdään sata erillistä tutkimusta, niistä 95 tuottaa tuloksen, joka on kyseisen virhemarginaalin sisällä. Virhemarginaali kertoo siitä, millaisia riskejä otantasattuma aiheuttaa tulosten yleistettävyydelle – otokseen saattaa valikoitua liian suuri tai pieni osuus tietyllä tavalla ajattelevia ihmisiä. Tällaisten vääristymien mahdollisuutta pyritään välttämään poimimalla vastaajat kiintiöiden mukaan ja satunnaisesti: kenellä tahansa kohdejoukkoon kuuluvalla on yhtä suuri todennäköisyys tulla valituksi vastaajien joukkoon.

Lähde: Taloustutkimus Oy

LÄHTEET

Aardal, Bernt & van Wijnen, Pieter (2005), "Issue Voting", teoksessa Thomasen, Jacques (toim.), *The European Voter. A Comparative Study of Modern Democracies*. Oxford: Oxford University Press, 192–212.

Bengtsson Åsa, Hansen, Kasper M., Haroarson, Olafur P., Narud, Hanne M. ja Henrik Oscarsson (toim.) (2013), *The Nordic Voter*. Colchester: ECPR Press.

Borg, Sami (2012a), "Valitsijoiden liikkuvuus eduskuntavaaleissa 2007–2011". Teoksessa Borg, Sami (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: oikeusministeriö, 191–210.

Borg, Sami (2012b), "Perussuomalaiset", teoksessa Borg, Sami (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: oikeusministeriö, 191–210.

Borg, Sami, Kestilä-Kekkonen, Elina ja Jussi Westinen (2015), *Demokratiaindikaattorit 2015*. Helsinki: oikeusministeriö.

Franklin, Mark N. (2009), "The decline of cleavage politics", teoksessa Franklin Mark, Mackie, Thomas & Valen, Henry (toim.), *Electoral change. Responses to evolving social and attitudinal structures in western countries*. Colchester: ECPR Press, 381–402.

Gallagher, Michael, Laver, Michael & Mair, Peter (2011), *Representative government in modern Europe*. Boston: McGraw-Hill. 5:s painos.

Grönlund, Kimmo & Westinen, Jussi (2012), "Puoluevalinta", teoksessa Borg, Sami (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: oikeusministeriö, 156–190.

Jungar, Ann-Christine (2002), "A case of Surplus Majority Government: the Finnish Rainbow Coalition". *Scandinavian Political Studies* 25:1, 57–84.

Kaleva (2016), Lännen Media: "Demarit tahtoo perussuomalaiset oppositioon ensi hallituskaudella" <http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/lannen-media-demarit-tahtoo-perussuomalaiset-oppositioon-ensi-hallituskaudella/738605/>.

Karvonen, Lauri (2014), *Parties, governments and voters in Finland. Politics under fundamental societal transformation*. Colchester: ECPR Press.

Karvonen, Lauri (2016), "No Definite Decline. The Power of Political Parties in Finland: A Focused Analysis", teoksessa Karvonen, Lauri, Paloheimo,

- Heikki & Raunio, Tapio (toim.), *The Changing Balance of Political Power in Finland*. Tukholma: Santérus, 91–126.
- Karvonen, Lauri & Paloheimo, Heikki (2005), "Demokratian näkymiä Suomessa", teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Porvoo: WSOY, 290–304.
- Moisio, Sami (2012), *Valtio, alue, politiikka. Suomen tilasuhteiden sääntely toisesta maailmansodasta nykypäivään*. Väitöskirja. Tampere: Vastapaino.
- Oscarsson, Henrik (2016), *Flytande väljare*. Stockholm: SCB.
- Paloheimo, Heikki (2005), "Puoluevalinnan tilannetekijät", teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Porvoo: WSOY, 202–228.
- Paloheimo, Heikki (2006), "Periaateohjelmien painopisteet ja aatteelliset ulottuvuudet", teoksessa Paastela, Jukka & Paloheimo, Heikki (toim.), *Suomen puolueiden periaateohjelmat*. Helsinki: WSOY, 217–258.
- Paloheimo, Heikki (2008), "Ideologiat ja ristiriitailottuvuudet", teoksessa Paloheimo, Heikki & Raunio, Tapio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY, 27–60.
- Paloheimo, Heikki – Jan Sundberg (2005), "Puoluevalinnan perusteet", teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Porvoo: WSOY, 169–201.
- Pesonen, Pertti, Sänkiaho, Risto & Borg, Sami (toim.) (1993), *Vaalikansan äänivalta*. Juva: WSOY.
- Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2016), *Kenen mitta on täysi? Tutkimus yhteiskunnallisesta ilmapiiristä Suomessa*. Helsinki: e2.
- Rabinowitz, George & Macdonald, Stuart E. (1989), "A Directional Theory of Issue Voting". *American Political Science Review*, 83:1, 93–121.
- Raunio, Tapio (2008), "Euroopan integraation vaikutus Suomen puoluejärjestelmään", teoksessa Paloheimo, Heikki & Raunio, Tapio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY, 185–208.
- Söderlund, Peter (2016), "Kannastaan epävarmat ja liikkuvat äänestäjät", teoksessa Grönlund, Kimmo & Wass, Hanna (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: oikeusministeriö, 343–357.

Thomassen, Jacques (2005), "Introduction", teoksessa Thomassen, Jacques (toim.), *The European Voter. A Comparative Study of Modern Democracies*. Oxford: Oxford University Press, 1–21.

Tiihonen, Aino, Kestilä-Kekkonen, Elina, Westinen, Jussi & Rapeli, Lauri (2016), "Puoluevalinnan periytyminen vanhemmilta lapsille", teoksessa Grönlund, Kimmo & Wass, Hanna (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: oikeusministeriö, 298–320.

van der Eijk, Cees, Schmitt, Herman & Binder, Tanja (2005), "Left-Right Orientations and Party Choice", teoksessa Thomassen, Jacques (toim.), *The European Voter: A Comparative Study of Modern Democracies*. Oxford: Oxford University Press, 167–191.

Westinen, Jussi (2015), *Cleavages in Contemporary Finland. A Study on Party-Voter Ties*. Väitöskirja. Åbo: Åbo Akademi University Press.

Westinen, Jussi (2016), "Puoluevalinta Suomessa 2000-luvulla", teoksessa Grönlund, Kimmo & Wass, Hanna (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: oikeusministeriö, 249–272.

Westinen, Jussi & Kestilä-Kekkonen, Elina (2015), "Perusduunarit, vihervasemmisto ja porvarit: Suomalaisen äänestäjäkunnan jakautuminen ideologisiin blokkeihin vuoden 2011 eduskuntavaaleissa", *Politiikka* 57:2, 94–114.

Westinen, Jussi, Kestilä-Kekkonen, Elina & Tiihonen, Aino (2016), "Äänestäjät arvo- ja asenneulottuvuuksilla", teoksessa Grönlund, Kimmo & Wass, Hanna (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: oikeusministeriö, 273–297.

Yle (2016), *Puoluekannatusmittari*. <http://yle.fi/uutiset/3-8778938>.

Tutkimusaineistot:

Borg, Sami & Grönlund, Kimmo (2011), *Eduskuntavaalitutkimus 2011*. FSD 2653. [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 2.1 (2013-01-22). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2653>.

Grönlund, Kimmo & Kestilä-Kekkonen, Elina (2015), *Eduskuntavaalitutkimus 2015*. FSD 3067. [sähköinen tietoaaineisto]. [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2016-06-13). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3067>.

Karvonen, Lauri & Paloheimo, Heikki (2003), *Eduskuntavaalitutkimus 2003*. FSD 1260. [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.1 (2012-01-05). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD1260>.

Paloheimo, Heikki (2007), *Eduskuntavaalitutkimus 2007*. FSD 2269. [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.1 (2012-01-05). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2269>.

YTT KARINA JUTILA on työskennellyt tutkijana, kolumnistina, kouluttajana ja politiikan taustatehtävissä mm. eduskunnassa. Hänellä on vuosien kokemus tiedon tuottamisesta päättäjille. Jutila on tutkinut politiikan prosesseja, vallankäyttöä, kansalaisten osallistumista ja asenteita. Viime vuosina hän on perehtynyt myös globaalin vastuun kysymyksiin ja biotalouteen.

GSM 050 5515 361 ■ karina.jutila@e2.fi ■ **Twitter: @karinajutila**

DOSENTTI, VTT VILLE PITKÄNEN on erikoistunut poliittisen viestinnän ja vaalien tutkimiseen. Tuoreet tutkimukset käsittelevät asiantuntijuutta mediassa, vaalikampanjointia sekä suomalaisten arvoja ja asenteita. Hän on kokenut luennoitsija sekä median usein käyttämä asiantuntija. Pitkänen työskenteli aikaisemmin tutkijana Turun yliopiston Eduskuntatutkimuksen keskuksessa.

GSM 040 777 0869 ■ ville.pitkanen@e2.fi ■ **Twitter: @vipepister**

VTT JUSSI WESTISEN erityisosaamista on arvojen, asenteiden ja äänestyskäyttäytymisen tutkimus sekä tilastolliset menetelmät. Hän on yksi vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimuksen tekijöistä. Westinen työskenteli aikaisemmin Åbo Akademiassa tutkijana ja väitteli poliittisista jakolinjoista. Hän on toiminut alustajana ja asiantuntijana eri medioissa.

GSM 040 833 5799 ■ jussi.westinen@e2.fi ■ **Twitter: @J_Westinen**

www.e2.fi

Eerikinkatu 28, 5. krs ■ **00180 Helsinki** ■ **toimisto@e2.fi**